

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การศึกษาในส่วนของแบบสอบถามที่ได้จากการสัมภาษณ์เกษตรกรในระดับครัวเรือนที่อยู่ในพื้นที่ของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแก่งไทร ผลการศึกษาที่ได้นำมารวบรวมข้อมูลและทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยแบ่ง ออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างในเขตพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแก่งไทร ประกอบด้วย

1.1 ชนเผ่า

จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างของเกษตรกรที่อยู่ในพื้นที่โครงการหลวงแก่งไทร พบว่า มีทั้งหมด 4 ชนเผ่า ส่วนใหญ่เป็นชนเผ่าจีนฮ่อ คิดเป็นร้อยละ 50.8 รองลงมา คือ มูเซอแดง คิดเป็นร้อยละ 32.8 มูเซอดำ คิดเป็นร้อยละ 12.8 และน้อยที่สุดคือ ไทยใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 3.6 (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละชนเผ่า

ชนเผ่า	จำนวน (คน)	ร้อยละ
มูเซอแดง	82	32.8
มูเซอดำ	32	12.8
จีนฮ่อ	127	50.8
ไทยใหญ่	9	3.6
รวม	250	100

1.2 การตั้งบ้านเรือน

ลักษณะการตั้งบ้านเรือนของเกษตรกรส่วนใหญ่ พบว่า ตั้งบ้านเรือนอาศัยอยู่บริเวณกลุ่มบ้านไชยา 4 คิดเป็นร้อยละ 14.8. รองลงมาคือ ไชยา 1 คิดเป็นร้อยละ 10 ไชยา 2 คิดเป็นร้อยละ 9.2 และเกษตรกรตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณบ้านไทยใหญ่ น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 3.6 (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 จำนวนและร้อยละของการตั้งบ้านเรือนของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มบ้าน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
แม่แก่น	29	11.6
ป่าบงเก่า	10	4.0
ป่าบงใหม่	11	4.4
ห้วยถ้ำ	32	12.8
ห้วยลึก	32	12.8
ไชยา 1	25	10.0
ไชยา 2	23	9.2
ไชยา 3	11	4.4
ไชยา 4	37	14.8
ไชยา 5	17	6.8
ไชยา 6	14	5.6
ไทยใหญ่	9	3.6
รวม	250	100

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright © by Chiang Mai University

All rights reserved

1.2 เพศ

เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างที่ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 62.8 และเป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 37.2 (ตารางที่ 5)

ตารางที่ 5 จำนวนและร้อยละของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างแบ่งตามเพศ

เพศ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ชาย	157	62.8
หญิง	93	37.2
รวม	250	100

1.3 อายุ

จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีอายุมากที่สุด 80 ปี และมีอายุน้อยสุด 18 ปี และมีอายุเฉลี่ย 44 ปี และพบว่า เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างที่ทำการเกษตรส่วนใหญ่ จะมีอายุอยู่ในช่วง 31-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 29.6 รองลงมา มีอายุอยู่ในช่วง 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 24.4 อายุอยู่ในช่วง 51-60 ปี คิดเป็นร้อยละ 20.0 และอายุต่ำกว่า 30 ปี คิดเป็นร้อยละ 17.2 ส่วนเกษตรกรที่มีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไปจะมีน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 8.8 (ตารางที่ 6)

ตารางที่ 6 จำนวนและร้อยละอายุของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง

ช่วงอายุ (ปี)	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ต่ำกว่า 30	43	17.2
31 – 40	74	29.6
41 – 50	61	24.4
51 – 60	50	20.0
มากกว่า 60	22	8.8
รวม	250	100

อายุต่ำสุด 18 ปี

อายุเฉลี่ย 44 ปี

อายุสูงสุด 80 ปี

ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 12.39

1.4 ระดับการศึกษา

เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ได้เรียนหนังสือ คิดเป็นร้อยละ 77.2 รองลงมาคือ มีการศึกษาระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 18.4 มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 4.0 และมีการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 0.4 (ตารางที่ 7)

ตารางที่ 7 จำนวนและร้อยละแบ่งตามระดับการศึกษาของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง

ระดับการศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่เรียน	193	77.2
ประถมศึกษา	46	18.4
มัธยมศึกษา	10	4.0
สูงกว่ามัธยมศึกษา	1	0.4
รวม	250	100

1.5 ระดับการศึกษาสูงสุดในครัวเรือน

ครัวเรือนของเกษตรกรส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาสูงสุดในอยู่ในระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 50.0 รองลงมาคือ ระดับมัธยมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 24.8 ไม่ได้รับการศึกษา คิดเป็นร้อยละ 24.0 ระดับอนุปริญญา คิดเป็นร้อยละ 0.8 และระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 0.4 (ตารางที่ 8)

ตารางที่ 8 จำนวนและร้อยละของระดับการศึกษาสูงสุดในครัวเรือนของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง

ระดับการศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่เรียน	60	24.0
ประถมศึกษา	125	50.0
มัธยมศึกษา	62	24.8
อนุปริญญา	2	0.8
ปริญญาตรี	1	0.4
รวม	250	100

1.6 ความรู้ความสามารถทางด้านภาษาไทย

1.6.1) ด้านการฟัง

ความรู้ความสามารถในด้านการฟัง โดยส่วนใหญ่เกษตรกรมีความรู้อยู่ในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 44.0 รองลงมาคือ มีความรู้ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 30.0 มีความรู้ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 21.2 และไม่มีความรู้ความสามารถในการฟัง คิดเป็นร้อยละ 4.8 (ตารางที่ 9)

ตารางที่ 9 จำนวนและร้อยละความรู้ความสามารถในด้านการฟังของเกษตรกร

ความรู้ความสามารถด้านการฟัง	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่ได้	12	4.8
น้อย	53	21.2
ปานกลาง	75	30.0
ดี	110	44.0
รวม	250	100

1.6.2) ด้านการพูด

ความรู้ความสามารถในด้านการพูด ส่วนใหญ่เกษตรกรมีความรู้ความสามารถอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 34.0 รองลงมาคือ มีความรู้ความสามารถอยู่ในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 32.0 ความรู้ความสามารถในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 26.4 และไม่มีความรู้ความสามารถในการพูด คิดเป็นร้อยละ 7.6 (ตารางที่ 10)

ตารางที่ 10 จำนวนและร้อยละความรู้ความสามารถด้านการพูดของเกษตรกร

ความรู้ความสามารถด้านการพูด	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่ได้	19	7.6
น้อย	66	26.4
ปานกลาง	85	34.0
ดี	80	32.0
รวม	250	100

1.6.3) ด้านการอ่าน

ความรู้ความสามารถด้านการอ่าน เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ความสามารถในการอ่าน คิดเป็นร้อยละ 82.8 รองลงมาคือ มีความรู้ความสามารถอยู่ในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 9.2 ระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 5.6 และมีความรู้ความสามารถในการอ่านในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 2.4 (ตารางที่ 11)

ตารางที่ 11 จำนวนและร้อยละความรู้ความสามารถด้านการอ่านของเกษตรกร

ความรู้ความสามารถด้านการอ่าน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่ได้	207	82.8
น้อย	6	2.4
ปานกลาง	14	5.6
ดี	23	9.2
รวม	250	100

1.6.4) ด้านการเขียน

ความรู้ความสามารถด้านการเขียน เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ความสามารถ คิดเป็นร้อยละ 81.6 รองลงมาคือ มีความรู้ความสามารถในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 9.2 มีความรู้ความสามารถในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 5.2 และมีความรู้ความสามารถในการเขียนอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 4.0 (ตารางที่ 12)

ตารางที่ 12 จำนวนและร้อยละความรู้ความสามารถด้านการเขียนของเกษตรกร

ความรู้ความสามารถด้านการเขียน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่ได้	204	81.6
น้อย	13	5.2
ปานกลาง	10	4.0
ดี	23	9.2
รวม	250	100

จากผลการศึกษาทักษะความรู้ความสามารถทางภาษาไทยโดยรวม พบว่า เกษตรกรตัวอย่างที่ทำการศึกษานั้นมีทั้งเกษตรกรที่มีความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้องและชัดเจน ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรที่ได้รับการศึกษาในระดับประถมศึกษา และประกอบอาชีพรับจ้างยังพื้นที่อื่นในช่วงที่ว่างเว้นจากฤดูเพาะปลูกและเก็บเกี่ยวผลผลิตของพืชหลัก เกษตรกรส่วนที่สื่อสารได้ปานกลางนั้นเป็นเกษตรกรที่ทำการเกษตร โดยขายผลผลิตให้กับโครงการหลวงหรือพ่อค้าคนกลางจึงต้องใช้ภาษาไทยในการติดต่อสื่อสาร ส่วนเกษตรกรที่ไม่สามารถสื่อสารโดยใช้ภาษาไทยได้เป็นกลุ่มที่มีอาชีพทำการเกษตรเพาะปลูกพืชหลัก ซึ่งในช่วงที่ว่างเว้นจากฤดูเพาะปลูกและเก็บเกี่ยวผลผลิตของพืชหลัก จะประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปในพื้นที่โครงการหลวงแกน้อยเท่านั้น (ตารางที่ 13)

ตารางที่ 13 แสดงทักษะความรู้ความสามารถทางภาษาไทยโดยรวมของเกษตรกร

ทักษะความรู้ความสามารถทางภาษาไทย	ระดับความรู้				รวม
	ดี	ปานกลาง	น้อย	ไม่ได้	
ด้านการฟัง	110 (44.0)	75 (30.0)	53 (21.2)	12 (4.8)	250 (100)
ด้านการพูด	19 (7.6)	66 (26.4)	85 (34.0)	80 (32.0)	250 (100)
ด้านการอ่าน	23 (9.2)	14 (5.6)	6 (2.4)	207 (82.8)	250 (100)
ด้านการเขียน	23 (9.2)	15 (4.0)	13 (5.2)	204 (81.6)	250 (100)

1.7 สถานภาพสมรส

เกษตรกรส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสหรือแต่งงานแล้ว คิดเป็นร้อยละ 96.4 และมีสถานภาพ โสด คิดเป็นร้อยละ 3.6 (ตารางที่ 14)

ตารางที่ 14 จำนวนและร้อยละของสถานภาพสมรสของเกษตรกร

สถานภาพสมรส	จำนวน (คน)	ร้อยละ
โสด	10	4.0
สมรส	240	96.0
รวม	250	100

1.8 การนับถือศาสนาของเกษตรกร

เกษตรกรส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธ คิดเป็นร้อยละ 91.6 และนับถือศาสนาคริสต์ คิดเป็นร้อยละ 8.4 (ตารางที่ 15)

ตารางที่ 15 จำนวนและร้อยละการนับถือศาสนาของกลุ่มตัวอย่าง

ศาสนา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
พุทธ	229	91.6
คริสต์	21	8.4
รวม	250	100

1.9 การอพยพเคลื่อนย้าย

เกษตรกรส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตั้งแต่ดั้งเดิมหรือเป็นบุคคลที่มีถิ่นกำเนิดอยู่ในพื้นที่โครงการหลวงแกน้อย คิดเป็นร้อยละ 88.4 รองลงมา มีการอพยพมาจากอำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ คิดเป็นร้อยละ 4.0 อพยพมาจากอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน คิดเป็นร้อยละ 3.6 อพยพมาจากประเทศพม่า คิดเป็นร้อยละ 2.4 อพยพมาจากพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองเขียว คิดเป็นร้อยละ 1.2 และอพยพมาจากประเทศจีนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 0.4 (ตารางที่ 16) สาเหตุที่เกษตรกรบางส่วนอพยพมาจากที่อื่นเนื่องจากต้องการพื้นที่ทำกิน และเพื่อส่งลูกหลานมาเรียนในโรงเรียนที่อยู่ในเขตพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแกน้อย

ตารางที่ 16 จำนวนและร้อยละการอพยพเคลื่อนย้ายของกลุ่มตัวอย่าง

การอพยพเคลื่อนย้าย	จำนวน (คน)	ร้อยละ
อยู่ดั้งเดิม	221	88.4
ย้ายมาจากปาย	9	3.6
ย้ายมาจากเวียงแหง	10	4.0
ย้ายมาจากหนองเขียว	3	1.2
ย้ายมาจากพม่า	6	2.4
ย้ายมาจากจีน	1	0.4
รวม	250	100

1.10 ตำแหน่งทางสังคม

เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีตำแหน่งทางสังคม คิดเป็นร้อยละ 92 รองลงมาคือ เกษตรกรที่มีตำแหน่งเป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 8 (ตารางที่ 17)

ตารางที่ 17 จำนวนและร้อยละตำแหน่งทางสังคมของกลุ่มตัวอย่าง

ตำแหน่งทางสังคม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่มี	230	92.0
มี	20	8.0
รวม	250	100

1.11 การถือบัตร

เกษตรกรส่วนใหญ่ถือบัตรประชาชนคนไทย คิดเป็นร้อยละ 72.0 รองลงมาคือ เกษตรกรที่ถือบัตรสีชมพู คิดเป็นร้อยละ 21.2 และบัตรสีเขียวขอบแดง คิดเป็นร้อยละ 4.0 ส่วนเกษตรกรที่ถือบัตรสีฟ้ามีจำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 2.8 (ตารางที่ 18)

ตารางที่ 18 จำนวนและร้อยละการถือบัตร

บัตร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ประชาชน	180	72.0
สีฟ้า	7	2.8
สีชมพู	53	21.2
สีเขียวขอบแดง	10	4.0
รวม	250	100

หมายเหตุ :

บัตรสีเขียวขอบแดง คือ บัตรประจำตัวคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทย หมุ่ชนบนพื้นที่สูง (ไม่ใช่ชาวเขา)

บัตรสีขาว คือ บัตรประจำตัวคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทยผู้หลบหนีเข้าเมืองจากพม่า (อยู่กับนายจ้าง)

บัตรสีชมพู คือ บัตรประจำตัวบุคคลบนพื้นที่สูง

1.12 รายได้นอกภาคการเกษตร

จากการศึกษารายได้นอกภาคการเกษตรของเกษตรกร จำนวน 250 คน พบว่า เกษตรกรมีรายได้นอกภาคการเกษตรสูงสุด 13,000 บาทต่อเดือน รายได้ต่ำสุดคือไม่มีรายได้ และมีรายได้เฉลี่ย 2,271 บาทต่อเดือน พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีรายได้นอกภาคการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 37.2 รองลงมา คือ เกษตรกรที่มีรายได้น้อยกว่า 3,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 33.6 เกษตรกรที่มีรายได้ 3,001 – 6,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 24.0 ส่วนเกษตรกรที่มีรายได้มากกว่า 6,000 บาทต่อเดือนมีจำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 5.2 (ตารางที่ 19)

ตารางที่ 19 จำนวนและร้อยละของรายได้นอกภาคการเกษตรของกลุ่มตัวอย่าง

รายได้ (บาท/เดือน)	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่มีรายได้	93	37.2
น้อยกว่า 3,000	84	33.6
3,001 – 6,000	60	24.0
มากกว่า 6,000	13	5.2
รวม	250	100

รายได้ต่ำสุด 0 บาท/เดือน รายได้สูงสุด 13,000 บาท/เดือน
รายได้เฉลี่ย 2,271 บาท/เดือน ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2,403

1.13 อาชีพนอกภาคการเกษตร

เกษตรกรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพนอกภาคการเกษตรเป็นแรงงานรับจ้างทั่วไปมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 54.0 รองลงมาคือ เกษตรกรที่ไม่ประกอบอาชีพอื่นหรือทำการเกษตรเพียงอย่างเดียว คิดเป็นร้อยละ 38.8 เกษตรกรที่ประกอบอาชีพค้าขายด้วย คิดเป็นร้อยละ 5.2 และเกษตรกรที่มีอาชีพนอกภาคการเกษตรเป็นลูกจ้างรัฐบาลน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 2.0 (ตารางที่ 20)

ตารางที่ 20 จำนวนและร้อยละอาชีพนอกภาคการเกษตร

อาชีพ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่มี	97	38.8
ค้าขาย	13	5.2
รับจ้าง	135	54.0
ลูกจ้างรัฐบาล	5	2.0
รวม	250	100

หมายเหตุ : ไม่มีอาชีพนอกภาคการเกษตร คือ ประกอบอาชีพเกษตรกรเพียงอย่างเดียว แต่เกษตรกรบางคนได้รับเงินจากลูกที่ไปทำงานที่อื่นส่งมาให้

1.14 จำนวนแรงงานในครัวเรือนของเกษตรกร

จากการศึกษา พบว่า จำนวนแรงงานในครัวเรือนของเกษตรกรมีจำนวนมากที่สุด 9 คน น้อยสุดจำนวน 1 คน ซึ่งมีจำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 3 คน และพบว่าส่วนใหญ่มีจำนวนแรงงานในครัวเรือน 1 – 3 คน คิดเป็นร้อยละ 73.6 รองลงมาคือ มีจำนวนแรงงานในครัวเรือน 4 – 6 คน คิดเป็นร้อยละ 24.8 และมีจำนวนแรงงานในครัวเรือน 7 – 9 คน น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 1.6 (ตารางที่ 21)

ตารางที่ 21 จำนวนและร้อยละแรงงานในครัวเรือนของเกษตรกร

จำนวนแรงงานในครัวเรือน (คน)	จำนวน(คน)	ร้อยละ
1 – 3	184	73.6
4 – 6	62	24.8
7 – 9	4	1.6
รวม	250	100

จำนวนแรงงานในครัวเรือนน้อยที่สุด 1 คน

จำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 3 คน

จำนวนแรงงานในครัวเรือนมากที่สุด 9 คน

ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.397

1.15 การกู้ยืมเงินของเกษตรกร

การกู้ยืมเงินของกลุ่มเกษตรกรตัวอย่าง พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ได้กู้ยืมเงินจากแหล่งเงินกู้ใดๆ จำนวน 168 คน คิดเป็นร้อยละ 67.2 รองลงมาคือ เกษตรกรที่กู้ยืมเงินจากกองทุนหมู่บ้านหรือกองทุนเงินล้านจำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 10.0 และเกษตรกรที่กู้ยืมเงินจากสหกรณ์ออมทรัพย์ในหมู่บ้าน มีจำนวนน้อยที่สุด 6 คน คิดเป็นร้อยละ 2.4 (ตารางที่ 22)

ตารางที่ 22 จำนวนและร้อยละของการกู้ยืมของเกษตรกรแบ่งตามแหล่งเงินกู้

แหล่งเงินกู้	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่กู้	168	67.2
กู้จากพี่น้อง	11	4.4
กู้จากชาวบ้าน	18	7.2
กู้จากออมทรัพย์	6	2.4
กู้จากโครงการหลวง	22	8.8
กู้จากกองทุนหมู่บ้าน	25	10.0
รวม	250	100

ส่วนที่ 2 ข้อมูลด้านการเกษตร กิจกรรมด้านการเกษตรและกิจกรรมชุมชนของเกษตรกรในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแก๋น้อย

2.1 จำนวนพื้นที่การเกษตรของเกษตรกร

จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีจำนวนแปลงมากที่สุดจำนวน 4 แปลง น้อยที่สุด 1 แปลง และมีจำนวนแปลงเฉลี่ย 1.68 แปลง และพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีจำนวนแปลง 1 แปลง คิดเป็นร้อยละ 50.9 รองลงมาคือมีจำนวน 2 แปลง คิดเป็นร้อยละ 32.0 เกษตรกรมีพื้นที่การเกษตรจำนวน 3 แปลง คิดเป็นร้อยละ 15.3 และเกษตรกรส่วนน้อยที่สุดมีพื้นที่มากกว่า 3 แปลง คิดเป็นร้อยละ 1.8 (ตารางที่ 23)

ตาราง 23 จำนวนพื้นที่การเกษตรของเกษตรกร

จำนวนพื้นที่การเกษตร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1 แปลง	250	50.9
2 แปลง	157	32.0
3 แปลง	75	15.3
4 แปลง	9	1.8
รวม	491	100

หมายเหตุ: เกษตรกร 1 คน มีพื้นที่ทำการเกษตรหลายแห่ง และจำนวนแปลงทั้งหมดของกลุ่มตัวอย่างมีทั้งสิ้น 491 แปลง (N=491)

เกษตรกรมีจำนวนแปลงน้อยสุด 1 แปลง เกษตรกรมีจำนวนแปลงมากที่สุด 4 แปลง

เกษตรกรมีจำนวนแปลงเฉลี่ย 1.68 แปลง ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.796

2.2 ขนาดพื้นที่การเกษตร

เกษตรกรมีขนาดพื้นที่การเกษตรมากที่สุดจำนวน 80 ไร่ มีขนาดพื้นที่น้อยสุดจำนวน 0.5 ไร่ และมีขนาดพื้นที่เฉลี่ยเท่ากับ 7.23 ไร่ พบว่า พื้นที่การเกษตรกรส่วนใหญ่มีมากกว่า 3 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 55.2 รองลงมาคือมีพื้นที่การเกษตรขนาด 1.1–2 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 16.7 พื้นที่การเกษตรขนาด 2.1–3 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 16.1 และเกษตรกรที่มีขนาดพื้นที่การเกษตร ต่ำกว่า 1 ไร่ มีจำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 12.0 (ตารางที่ 24)

ตารางที่ 24 ขนาดของพื้นที่การเกษตร

ขนาดพื้นที่ (ไร่)	จำนวนแปลง	ร้อยละ
1 ไร่ และต่ำกว่า	59	12.0
1.1–2 ไร่	82	16.7
2.1–3 ไร่	79	16.1
มากกว่า 3 ไร่	271	55.2
รวม	491	100

ขนาดพื้นที่การเกษตรน้อยสุด 0.5 ไร่ ขนาดพื้นที่การเกษตรมากที่สุด 80 ไร่
ขนาดพื้นที่การเกษตรเฉลี่ย 7.23 ไร่ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 8.77

2.3 ระยะทางระหว่างบ้านถึงพื้นที่การเกษตร

จากการศึกษาพบว่าพื้นที่การเกษตรที่มีระยะทางตั้งแต่บ้านถึงพื้นที่การเกษตรไกลสุด 8 กิโลเมตร คือ มีพื้นที่การเกษตรอยู่ที่บ้านนาศิริ ส่วนใกล้สุดคืออยู่ติดบ้านของเกษตรกร และมีระยะทางระหว่างบ้านถึงพื้นที่การเกษตรเฉลี่ย 0.59 กิโลเมตร พบว่า ระยะทางระหว่างบ้านถึงพื้นที่การเกษตรส่วนใหญ่มีระยะทางน้อยกว่า 1 กิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 72.1 รองลงมาคือ อยู่ห่างจากบ้านเป็นระยะทาง 1.1–2 กิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 12.4 อยู่ห่างบ้านเป็นระยะทางมากกว่า 3 กิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 9.4 และน้อยที่สุดคืออยู่ห่างจากบ้าน 2.1–3 กิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 6.1 (ตารางที่ 25)

ตารางที่ 25 ระยะทางระหว่างบ้านถึงพื้นที่การเกษตร

ระยะทาง (กิโลเมตร)	จำนวนแปลง	ร้อยละ
1 กิโลเมตรและน้อยกว่า	354	72.1
1.1 – 2 กิโลเมตร	61	12.4
2.1 – 3 กิโลเมตร	30	6.1
มากกว่า 3 กิโลเมตร	46	9.4
รวม	491	100

ระยะทางใกล้สุด 0 กิโลเมตร

ระยะทางไกลสุด 8 กิโลเมตร

ระยะทางเฉลี่ย 0.59 กิโลเมตร

ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.245

2.4 การถือครองที่ดิน

การถือครองที่ดินของเกษตรกรส่วนใหญ่ พบว่า มีกรรมสิทธิ์ในพื้นที่การเกษตรเป็นของตนเอง คิดเป็นร้อยละ 82.1 รองลงมาคือ เกษตรกรที่ทำการเกษตรโดยการยืมพื้นที่จากคนอื่นโดยไม่ต้องจ่ายค่าเช่าใดๆ คิดเป็นร้อยละ 15.5 และเกษตรกรที่เช่าพื้นที่ทำการเกษตร มีจำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 2.4 (ตารางที่ 26)

ตารางที่ 26 การถือครองที่ดินของเกษตรกร

การถือครองที่ดิน	จำนวนแปลง	ร้อยละ
ของตนเอง	403	82.1
เช่า	12	2.4
ยืม	76	15.5
รวม	491	100

หมายเหตุ : เกษตรกร 1 คน มีพื้นที่ทำการเกษตรหลายแห่งและมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินหลายประเภท

2.5 ความลาดชันของพื้นที่การเกษตร

ลักษณะของพื้นที่การเกษตรของเกษตรกร พบว่า ส่วนใหญ่พื้นที่การเกษตรเป็นพื้นที่ราบ คิดเป็นร้อยละ 45.8 รองลงมา คือพื้นที่การเกษตรที่มีความลาดชันน้อย คิดเป็นร้อยละ 33.4 และพื้นที่การเกษตรที่มีความลาดชันมากจำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 20.8 (ตารางที่ 27)

ตารางที่ 27 ความลาดชันของพื้นที่การเกษตร

ความลาดชัน	จำนวนแปลง	ร้อยละ
ที่ราบ	225	45.8
ลาดชันน้อย	164	33.4
ลาดชันมาก	102	20.8
รวม	491	100

หมายเหตุ : เกษตรกร 1 คน มีพื้นที่ทำการเกษตรหลายแห่ง

2.6 แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร

แหล่งน้ำเพื่อการเกษตรของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง พบว่า พื้นที่การเกษตรส่วนใหญ่ทำการเกษตรโดยอาศัยน้ำฝนเพียงอย่างเดียว คิดเป็นร้อยละ 77.8 รองลงมาคือ พื้นที่การเกษตรที่ใช้น้ำจากชลประทาน คิดเป็นร้อยละ 16.1 พื้นที่การเกษตรที่ใช้น้ำจากลำห้วย คิดเป็นร้อยละ 3.7 และเกษตรกรที่มีจำนวนพื้นที่การเกษตรใช้น้ำจาก บ่อน้ำ น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 2.4 (ตารางที่ 28)

ตารางที่ 28 แหล่งน้ำเพื่อการเกษตรในพื้นที่ของเกษตรกร

แหล่งน้ำ	จำนวนแปลง	ร้อยละ
น้ำฝน	382	77.8
ชลประทาน	79	16.1
ลำห้วย	18	3.7
บ่อน้ำ	12	2.4
รวม	491	100

2.7 ความพอเพียงของปริมาณน้ำเพื่อการเกษตร

ความพอเพียงของปริมาณน้ำเพื่อการเกษตร พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีปริมาณน้ำไม่เพียงพอต่อความต้องการของพื้นที่การเกษตร คิดเป็นร้อยละ 65.4 ส่วนพื้นที่การเกษตรที่มีปริมาณน้ำเพียงพอกับความต้องการใช้ในการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 34.6 (ตารางที่ 29)

ตารางที่ 29 จำนวนและร้อยละความพอเพียงของปริมาณน้ำเพื่อการเกษตร

ปริมาณน้ำ	จำนวนแปลง	ร้อยละ
ไม่พอใช้	321	65.4
พอใช้	170	34.6
รวม	491	100

2.8 การได้มาซึ่งพื้นที่การเกษตรของเกษตรกร

การได้มาซึ่งพื้นที่การเกษตรของเกษตรกร พบว่า พื้นที่การเกษตรของเกษตรกรส่วนใหญ่ได้จากมรดก คิดเป็นร้อยละ 60.3 รองลงมาคือ พื้นที่การเกษตรของเกษตรกรที่ทำนุยกเบิกพื้นที่ใหม่ คิดเป็นร้อยละ 26.1 พื้นที่การเกษตรของ เกษตรกรที่จับจองพื้นที่ว่างเพื่อทำการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 9.6 และเกษตรกรที่ได้พื้นที่การเกษตรจากการซื้อ มีน้อยที่สุดคิดเป็นร้อยละ 4.1 (ตารางที่ 30)

ตารางที่ 30 จำนวนและร้อยละของการได้มาซึ่งพื้นที่การเกษตรของเกษตรกร

การได้มาซึ่งพื้นที่	จำนวนแปลง	ร้อยละ
มรดก	296	60.3
จับจองพื้นที่ว่าง	47	9.6
ซื้อต่อ	20	4.1
นุยกเบิกพื้นที่ใหม่	128	26.1
รวม	491	100

2.9 เครื่องมือ เครื่องจักรกลและเครื่องทุ่นแรงตลอดจนอุปกรณ์ทางการเกษตร

เครื่องมือ เครื่องจักรกลและเครื่องทุ่นแรงตลอดจนอุปกรณ์ทางการเกษตรส่วนใหญ่ที่เกษตรกรทุกคนมีคือ จอบ คราด ขวาน และเครื่องพ่นยาสะพายหลัง คิดเป็นร้อยละ 100 รองลงมาคือ เสียม คิดเป็นร้อยละ 96.0 ส่วนเกษตรกรที่มีรถแทรกเตอร์ มีน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 0.4 (ตารางที่ 31)

ตารางที่ 31 จำนวนและร้อยละเครื่องมือ เครื่องจักรกลและเครื่องทุ่นแรงตลอดจนอุปกรณ์การเกษตร

เครื่องทุ่นแรง/อุปกรณ์การเกษตร	จำนวน(คน)	ร้อยละ
รถแทรกเตอร์	1	0.4
รถไถ	10	4.0
มอเตอร์หรือปั้มน้ำ	7	2.8
สปริงเกอร์หรือท่อส่งน้ำ	14	5.6
เครื่องสูบน้ำหรือปั้มน้ำ	12	4.8
เครื่องตัดหญ้า	6	2.4
จอบ	250	100
คราด	250	100
เสียม	240	96.0
บั่วรดน้ำ	226	90.4
เลื่อย	224	89.6
ขวาน	250	100
เคียว	235	94.0
กรรไกรตัดกิ่ง	8	3.2
เครื่องพ่นยาสะพายหลัง	250	100
รวม	1976	100

หมายเหตุ : เกษตรกร 1 คน มีเครื่องมือ เครื่องทุ่นแรง/อุปกรณ์การเกษตรมากกว่า 1 ชนิด

2.10 ปฏิทินแสดงกิจกรรมทางการเกษตรและด้านสังคมและวัฒนธรรม

กิจกรรมด้านการเกษตร พบว่า เกษตรกรทำการปลูกข้าวไร่ในช่วงต้นฝนหรือเดือน พฤษภาคมและเก็บเกี่ยวผลผลิตในช่วงเดือนตุลาคม โดยใช้ระยะเวลาปลูกจนถึงเก็บเกี่ยวโดยประมาณ 5 - 6 เดือน ข้าวโพด ปลูกในช่วงเดียวกันกับข้าวไร่ คือในเดือนพฤษภาคม แต่เก็บเกี่ยวผลผลิตในเดือนสิงหาคมถึงกันยายน โดยใช้ระยะเวลาปลูกจนถึงเก็บเกี่ยวโดยประมาณ 3 เดือน การปลูกถั่วแดงหลวง พบว่า ในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแก๋น้อจะมีข้อได้เปรียบในเรื่องสภาพภูมิอากาศและพื้นที่ ทำให้เกษตรกรสามารถปลูกถั่วแดงได้ปีละ 2 ครั้ง คือ ช่วงที่หนึ่งเกษตรกรปลูกในช่วงเดือน พฤษภาคมและเก็บเกี่ยวผลผลิตในช่วงเดือนกรกฎาคม ช่วงที่ 2 เกษตรกรปลูกในเดือนสิงหาคมและเก็บเกี่ยวผลผลิตในเดือนพฤศจิกายน ซึ่งระยะเวลาตั้งแต่ปลูกจนถึงเก็บเกี่ยวผลผลิตมีความแตกต่างกันเป็นระยะเวลา 1 เดือน โดยถั่วแดงรุ่นที่ 1 มีระยะเวลาปลูกจนถึงเก็บเกี่ยวประมาณ 3 เดือนซึ่งเร็วกว่ารุ่นที่ 2 ที่ต้องใช้ระยะเวลาถึง 4 เดือนจึงจะเก็บผลผลิตได้ ช่วงต้นฝน คือเดือนมิถุนายน เกษตรกรทำการปลูกข้าวนา และทำการเก็บเกี่ยวผลผลิตในเดือนธันวาคม โดยใช้ระยะเวลาปลูกจนถึงเก็บเกี่ยวโดยประมาณ 6 เดือน หลังจากเก็บเกี่ยวข้าวนาแล้วเกษตรกรที่ปลูกกระเทียมก็จะทำการปลูกในช่วงเดือนธันวาคม ซึ่งจะเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ในเดือนกุมภาพันธ์ เกษตรกรที่ปลูกกะหล่ำปลีหรือปลูกพริกจะเริ่มดำเนินการปลูกหลังจากเก็บเกี่ยวกระเทียมแล้ว คือ ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ ซึ่งจะเก็บเกี่ยวผลผลิตในเดือนพฤษภาคม หรือมิถุนายน ในช่วงเดือนมิถุนายน พบว่า เกษตรกรที่ปลูกกะหล่ำปลีหรือผักกาดขาวก็สามารถดำเนินการปลูกช่วงฤดูการปลูกข้าวนาได้ ซึ่งกะหล่ำปลีหรือผักกาดขาวจะใช้ระยะเวลาปลูกจนถึงเก็บเกี่ยวผลผลิตน้อยกว่าข้าวนาประมาณ 1 เดือน

กิจกรรมชุมชน คือ หลังฤดูการเก็บเกี่ยวผลผลิตพืชหลัก มีการจัดประเพณีกินข้าวใหม่ตามความเชื่อของชนเผ่ามูเซอ ในช่วงเดือนตุลาคม และเมื่อเข้าสู่ช่วงปีใหม่ในเดือนมกราคม ประเพณีการฉลองปีใหม่ของชนเผ่ามูเซอคือ ประเพณีกินวอในช่วงวันที่ 1 - 5 มกราคม เป็นประจำทุกปี และเดือนเมษายนมีประเพณีการทำบุญศาลาของชนเผ่ามูเซอแดงที่บ้านแม่แกนซึ่งมีความเชื่อเรื่องการนำเอาเมล็ดพันธุ์พืชที่จะปลูกไปร่วมในพิธีทำบุญ เพื่อขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยให้การปลูกพืชผลได้ผลดีก่อนที่จะเริ่มปลูกพืชในเดือนพฤษภาคมต่อไป ชนเผ่าจีนฮ่อมีประเพณีไหว้อ่างน้ำ ตามความเชื่อว่าเป็นการขอขมาที่ใช้น้ำในการอุปโภคบริโภคมาตลอดทั้งปี ในเดือนกุมภาพันธ์ ประเพณีฉลองปีใหม่ของคนเชื้อสายจีน หรือชนเผ่าจีนฮ่อ คือ ตรุษจีน ในช่วงเดือนมีนาคม ประเพณีการไปไหว้บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว คือเซ็งเม้ง ประมาณเดือนเมษายน ประเพณีไหว้บ๊ะจ่าง คือ ประเพณีการทำงานที่ทำจากข้าวเหนียวที่เรียกว่า บ๊ะจ่าง เพื่อให้ทุกคนในบ้านมีสุขภาพแข็งแรง และประเพณีการไหว้ผีบ้านผีเรือนที่อยู่ในบ้าน พร้อมกับทำความสะอาดบ้าน นอกจากนั้นก็มีประเพณีไหว้พระจันทร์ ประเพณีกินเจใหญ่ที่ชมรมแม่บ้านคนจีน จะไปทำอาหารเจให้กินที่ศาลเจ้าของคนจีน และประเพณีไหว้บรรพบุรุษในเดือนตุลาคม ที่จะมีการทำความสะอาดบริเวณหลุมฝังศพของบรรพบุรุษ

ปฏิทินแสดงกิจกรรมทางด้านการเกษตรและด้านสังคมและวัฒนธรรม

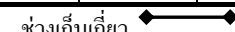
เดือน \ กิจกรรม	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ชนเผ่า
ข้าวไร่					←→	-----●					●	●	
ข้าวโพด					←→	-----●		●	●				
ถั่วแดง รุ่นที่ 1					←→	-----●	●						
ถั่วแดง รุ่นที่ 2								←→	-----●	●	●		
ข้าวนา						←→	-----●				●	●	
กระเทียม	-----●	●									←→	-----●	
พริก / กะหล่ำปลี		←→	-----●	●									
ผักกาดขาว/กะหล่ำ						←→	-----●		●	●			
กินวอ	วันที่ 5												มุเซอ
ไหว้อ่างน้ำ		วันที่ 1											จีนฮ่อ
สารทจีน		●	●										จีนฮ่อ
ตรุษจีน			วันขึ้น 1 ค่ำ										จีนฮ่อ
แข่งเม็ง				วันแรม 14 ค่ำ									จีนฮ่อ
ทำบุญศาลา				◆	◆								มุเซอ
ไหว้บะจ่าง							วันขึ้น 5 ค่ำ						จีนฮ่อ
ไหว้ที่บ้านผีเรือน							วันที่ 13-14						จีนฮ่อ
วันศีลใหญ่								◆	◆				มุเซอ
ไหว้พระจันทร์								วันที่ 15					จีนฮ่อ
กินเจใหญ่									วันที่ 19				จีนฮ่อ
ไหว้บรรพบุรุษ										◆	◆		จีนฮ่อ
กินข้าวใหม่										◆	◆		มุเซอ

หมายถึง ช่วงปลูก

หมายถึง

ช่วงเก็บเกี่ยว

หมายถึง กิจกรรมทางสังคม

และวัฒนธรรม

หมายเหตุ : ถ้าวันแข่งเม็ง ในปฏิทินไทยตรงกับเดือน 2 ให้ถือวันที่นับถัดไปอีก 10 วันเป็นวันแข่งเม็ง แต่ถ้าวันแข่งเม็ง ในปฏิทินไทยตรงกับเดือน 3 ให้ถือเอาวันที่นับก่อนหน้านั้นจำนวน 10 วันเป็นวันแข่งเม็งแทน

2.11 การปล่อยว่างของพื้นที่การเกษตรของเกษตรกร

จากการศึกษากลุ่มเกษตรกรตัวอย่างจำนวน 250 คน ที่ทำการเกษตรในพื้นที่ทั้งสิ้น 491 แปลง พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ปล่อยพื้นที่ว่างหลังจากหมดฤดูการเก็บเกี่ยวผลผลิตเป็นช่วงระยะเวลาตั้งแต่ 5 – 8 เดือน คิดเป็นร้อยละ 52.3 และเกษตรกรที่ทำการปลูกพืชในพื้นที่เดิมติดต่อกันโดยไม่ปล่อยพื้นที่ว่าง คิดเป็นร้อยละ 43.7 (ตารางที่ 32)

ตารางที่ 32 จำนวนและร้อยละ การปล่อยว่างของพื้นที่การเกษตรของเกษตรกร

การปล่อยว่างของพื้นที่	จำนวนแปลง	ร้อยละ
ปล่อยว่าง	237	52.3
ไม่ปล่อยว่าง	154	43.7
รวม	491	100

2.12 ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจปลูกพืชของเกษตรกร

จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างจำนวน 250 คน พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ตัดสินใจปลูกพืชโดยพิจารณาจากพืชที่ตนเองใช้บริโภคในครัวเรือนเป็นหลัก คิดเป็นร้อยละ 49.2 รองลงมาคือ พิจารณาจากความถนัดของตนเอง คิดเป็นร้อยละ 16.0 และพิจารณาจากปลูกพืชตามความต้องการของตลาด น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 10.8 (ตารางที่ 33)

ตารางที่ 33 จำนวนและร้อยละของปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจปลูกพืชของกลุ่มตัวอย่าง

ปัจจัยที่มีผลต่อการปลูกพืช	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ปลูกพืชที่ตนเองใช้บริโภคในครัวเรือนเป็นหลัก	123	49.2
ปลูกพืชตามความต้องการของตลาด	27	10.8
ปลูกพืชตามความถนัดของตนเอง	40	16.0
ปลูกพืชตามเพื่อนบ้าน	31	12.4
ปลูกพืชตามที่เจ้าหน้าที่โครงการหลวงฯแจ้งให้ทราบ	29	11.6
รวม	250	100

2.14 พืชที่ปลูกในพื้นที่การเกษตรของเกษตรกร

จากการศึกษากลุ่มเกษตรกรตัวอย่างจำนวน 250 คน ที่มีพื้นที่การเกษตรจำนวนทั้งสิ้น 491 แปลง พบว่า เกษตรกรที่ปลูกข้าวไร่เพียงอย่างเดียว คิดเป็นร้อยละ 24.03 รองลงมาคือ เกษตรกรที่ปลูกข้าวโพดเพียงอย่างเดียว คิดเป็นร้อยละ 15.27 เกษตรกรที่ปลูกข้าวโพด – ข้าวไร่ทั้ง 2 อย่างในแปลงเดียวกัน คิดเป็นร้อยละ 12.83 เกษตรกรที่ปลูกถั่วแดงเพียงอย่างเดียว คิดเป็นร้อยละ 9.78 และเกษตรกรที่ปลูกข้าวนาเพียงอย่างเดียว คิดเป็นร้อยละ 7.94 เกษตรกรที่ปลูกข้าวไร่ – ถั่วแดงในแปลงเดียวกัน คิดเป็นร้อยละ 6.92 เกษตรกรที่ปลูกข้าวโพด – ข้าวไร่ – ถั่วแดง ในแปลงเดียวกัน คิดเป็นร้อยละ 5.91 และเกษตรกรที่ปลูก ข้าวโพด – ถั่วแดง ในแปลงเดียวกัน คิดเป็นร้อยละ 3.87 ส่วนชนิดพืชในแปลงที่เกษตรกรปลูกน้อยที่สุดคือ ปลูกข้าวไร่ - ถั่วแดง ในแปลงเดียวกัน มีเพียงร้อยละ 0.20 (ตารางที่ 34)

ตารางที่ 34 จำนวนและร้อยละของการปลูกพืชในพื้นที่การเกษตร

ชนิดพืชในแปลง	พืชที่ปลูก	จำนวนแปลง	ร้อยละ
พืช 1 ชนิด	ข้าวไร่	118	24.03
	ข้าวโพด	75	15.27
	ถั่วแดง	48	9.78
	ข้าวนา	39	7.94
	พืชผัก / ไม้ผล 1 ชนิด	15	3.05
พืช 2 ชนิด	ข้าวไร่ – ข้าวโพด	63	12.83
	ข้าวไร่ – ถั่วแดง	34	6.92
	ข้าวโพด – ถั่วแดง	19	3.87
	ข้าวนา – ข้าวไร่/กระเทียม	7	1.43
	ข้าวนา – ผักกาดขาว/มะม่วง	4	0.81
	ถั่วแดง – ผักกาดขาว	5	1.02
	ข้าวไร่ – ลินจี่	1	0.20
	กระเทียม – พริก	5	1.02
	ไม้ผล 2 ชนิด	8	1.63
	พืช 3 ชนิด	ข้าวไร่ – ข้าวโพด – ถั่วแดง	29
ถั่วแดง – ข้าวโพด – ข้าวนา		2	0.41
ถั่วแดง – กระเทียม – พริก		4	0.81
ข้าวนา – ผักกาดขาว – กะหล่ำ		3	0.61
กระเทียม – กะหล่ำ – พริก		6	1.02
พืช 4 ชนิด	ผักกาดขาว – ฟักทอง – หอมญี่ปุ่น	5	1.02
	ข้าวนา – กระเทียม – กะหล่ำ – พริก	2	0.41
	รวม	491	100

หมายเหตุ : กลุ่มเกษตรกรตัวอย่างจำนวน 250 คน ที่มีพื้นที่การเกษตรจำนวนทั้งสิ้น 491 แปลง

2.15 สัดส่วนการบริโภคและการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร

จากการศึกษากลุ่มเกษตรกรตัวอย่างจำนวน 250 คน ที่ทำการเกษตรในพื้นที่ทั้งสิ้น 491 แปลง พบว่า ผลผลิตที่เกษตรกรได้จากการทำการเกษตรและนำไปจำหน่ายทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ 38.3 รองลงมาคือ ผลผลิตที่ใช้บริโภคในครัวเรือนเพียงอย่างเดียว คิดเป็นร้อยละ 34.4 และผลผลิตที่มีการบริโภคในครัวเรือนและการจำหน่ายผลผลิต คิดเป็นสัดส่วนเท่ากัน มีน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 1.6 (ตารางที่ 35) ผลผลิตที่เกษตรกรส่วนใหญ่เก็บไว้บริโภคในครัวเรือน คือ ข้าวนาและข้าวไร่ ผลผลิตที่เกษตรกรแบ่งเก็บไว้บริโภคในครัวเรือน คือ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เพื่อใช้เป็นอาหารหมู ส่วนผลผลิตทางการเกษตรที่เกษตรกรทำการจำหน่าย คือ ผลผลิตประเภทพืชผักและไม้ผล

ตารางที่ 35 สัดส่วนการบริโภคและการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร

สัดส่วนการบริโภคและการจำหน่าย	จำนวน	ร้อยละ
บริโภคเพียงอย่างเดียว	169	34.4
บริโภค 80% จำหน่าย 20%	31	6.3
บริโภค 50% จำหน่าย 50%	8	1.6
บริโภค 20% จำหน่าย 80%	95	19.3
จำหน่ายทั้งหมด	188	38.3
รวม	491	100

2.16 ช่องทางการจำหน่ายผลผลิต

จากการศึกษาเกษตรกรจำนวน 250 คน พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ขายผลผลิตหรือทำการผลิตเพื่อบริโภคในครัวเรือนเพียงอย่างเดียว คิดเป็นร้อยละ 34.4 รองลงมา คือ เกษตรกรที่จำหน่ายผลผลิตให้กับพ่อค้าที่มารับซื้อในพื้นที่ คิดเป็นร้อยละ 30.1 เกษตรกรที่จำหน่ายผลผลิตเอง คิดเป็นร้อยละ 18.7 และเกษตรกรที่จำหน่ายผลผลิตให้กับโครงการหลวง น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 16.7 (ตารางที่ 36) ผลผลิตที่เกษตรกรจำหน่ายให้กับทางโครงการหลวงได้แก่ ถั่วแดง กะหล่ำปลี ผักกาดขาว มะเขือเทศ ฟักทอง บัวย และ พลัม (พันธุ์จู่หลิ และพันธุ์แดงบ้านหลวง) แต่ผลผลิตพืชชนิดเดียวกันเกษตรกรบางรายก็จะเลือกช่องทางการจำหน่ายแตกต่างกัน

ตารางที่ 36 ช่องทางการจำหน่ายผลผลิตในแต่ละพื้นที่การเกษตรของเกษตรกร

ช่องทางการจำหน่ายผลผลิต	จำนวนแปลง	ร้อยละ
ไม่จำหน่าย	169	34.4
ขายเอง	92	18.7
พ่อค้า	148	30.1
โครงการหลวง	82	16.7
รวม	491	100

2.17 การดูแลในช่วงที่ปลูกพืชและการจัดการผลผลิต

1) การให้น้ำพืชที่ปลูกในพื้นที่การเกษตรของเกษตรกร

จากการศึกษากลุ่มเกษตรกรตัวอย่างจำนวน 250 คน ที่มีพื้นที่การเกษตรจำนวนทั้งสิ้น 491 แปลง เกี่ยวกับการดูแลให้น้ำในพื้นที่การเกษตรของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ให้น้ำหรือทำการเพาะปลูกพืชโดยอาศัยน้ำฝนเพียงอย่างเดียว คิดเป็นร้อยละ 77.6 รองลงมา คือ เกษตรกรที่ให้น้ำโดยการรดเอง คิดเป็นร้อยละ 17.1 ส่วนเกษตรกรที่ให้น้ำผ่านระบบสปริงเกอร์ มีน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 10.4 (ตารางที่ 37) ซึ่งพืชที่เกษตรกรทำการให้น้ำผ่านระบบสปริงเกอร์ ได้แก่ กระเทียม ส้ม และพริก เป็นต้น

ตารางที่ 37 จำนวนและร้อยละการให้น้ำพืชที่ปลูกในพื้นที่การเกษตรของเกษตรกร

การให้น้ำ	จำนวนแปลง	ร้อยละ
ไม่ให้	381	77.6
รดเอง	84	17.1
สปริงเกอร์	26	5.3
รวม	491	100

ความถี่ในการให้น้ำในพื้นที่การเกษตรของเกษตรกร

เมื่อสอบถามข้อมูลเป็นรายแปลงจากทั้งหมด 491 แปลง ซึ่งพื้นที่การเกษตรส่วนใหญ่อาศัยน้ำฝนเพียงอย่างเดียว คิดเป็นร้อยละ 77.6 เกษตรกรที่มีความถี่ในการให้น้ำแก่พืชปลูก 2 ครั้ง / สัปดาห์ คิดเป็นร้อยละ 17.5 และ เกษตรกรที่มีความถี่ในการให้น้ำแก่พืชปลูก 1 ครั้ง / สัปดาห์ คิดเป็นร้อยละ 4.9 (ตารางที่ 38)

ตารางที่ 38 จำนวนและร้อยละความถี่ในการให้น้ำในพื้นที่การเกษตรของเกษตรกร

จำนวนครั้งที่ให้น้ำ	จำนวนแปลง	ร้อยละ
ไม่ให้น้ำ	381	77.6
1 ครั้ง/สัปดาห์	24	4.9
2 ครั้ง/สัปดาห์	86	17.5
รวม	491	100

2) การใส่ปุ๋ยในพื้นที่การเกษตรของเกษตรกร

จากการศึกษากลุ่มเกษตรกรตัวอย่างจำนวน 250 คน ที่มีพื้นที่การเกษตรจำนวนทั้งสิ้น 491 แปลง เกี่ยวกับปุ๋ยที่ใช้ในพื้นที่การเกษตร พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ใส่ปุ๋ยเคมี คิดเป็นร้อยละ 91.9 รองลงมาไม่ใส่ปุ๋ยเลย คิดเป็นร้อยละ 7.3 และเกษตรกรที่ใส่ปุ๋ยอินทรีย์จากมูลสัตว์ มีจำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 0.8 (ตารางที่ 39)

ตารางที่ 39 จำนวนและร้อยละการใส่ปุ๋ยในพื้นที่การเกษตรของเกษตรกร

การใส่ปุ๋ย	จำนวนแปลง	ร้อยละ
ไม่ใส่ปุ๋ย	36	7.3
ปุ๋ยเคมี	451	91.9
ปุ๋ยอินทรีย์	4	0.8
รวม	491	100

ความถี่ในการใส่ปุ๋ยในพื้นที่การเกษตรของเกษตรกร

เกษตรกรส่วนใหญ่ใส่ปุ๋ยจำนวน 1 ครั้ง/รอบการปลูก มีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 64.0 รองลงมา คือ เกษตรกรที่ใส่ปุ๋ยจำนวนมากกว่า 3 ครั้งต่อรอบการปลูก คิดเป็นร้อยละ 23.8 และเกษตรกรที่ใส่ปุ๋ย 1 ครั้ง / รอบการปลูก คิดเป็นร้อยละ 7.3 ส่วนเกษตรกรที่ใส่ปุ๋ยจำนวน 2 ครั้งต่อรอบการปลูก มีน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 4.9 (ตารางที่ 40)

ตารางที่ 40 จำนวนและร้อยละความถี่ในการใส่ปุ๋ยในพื้นที่การเกษตรของเกษตรกร

จำนวนครั้ง / รอบการปลูก	จำนวนแปลง	ร้อยละ
ไม่ใส่	36	7.3
1 ครั้ง	314	64.0
2 ครั้ง	24	4.9
3 ครั้งขึ้นไป	117	23.8
รวม	491	100

ช่วงเวลาที่ใช้ ปุ๋ยในพื้นที่การเกษตรของเกษตรกร

เกษตรกรส่วนใหญ่ใส่ปุ๋ยในช่วงที่ปลูกพืชโดยใส่ปุ๋ยรองก้นหลุมก่อนปลูกพืชหรือในช่วงระยะเวลา 1 – 2 สัปดาห์หลังปลูก คิดเป็นร้อยละ 64.0 รองลงมา คือ เกษตรกรที่ใส่ปุ๋ยเดือนละครั้งหรือใส่หลังจากทำการเก็บเกี่ยวผลผลิตในแต่ละครั้ง คิดเป็นร้อยละ 22.2 ส่วนเกษตรกรที่ไม่ใส่ปุ๋ยเลย คิดเป็นร้อยละ 7.3 และเกษตรกรที่ทำการใส่ปุ๋ยหลังจากปลูก และเกษตรกรที่มีการใส่ปุ๋ย ในช่วง 1 – 3 เดือนหลังจากปลูกพืช มีจำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 6.5 (ตารางที่ 41)

ตารางที่ 41 จำนวนและร้อยละช่วงเวลาที่ใช้ปุ๋ยในพื้นที่การเกษตรของเกษตรกร

ช่วงเวลาที่ใช้	จำนวนแปลง	ร้อยละ
ไม่ใส่	36	7.3
ช่วงปลูก / หลังปลูก 1-2 สัปดาห์	314	64.0
หลังปลูกในช่วง 1 – 3 เดือน	32	6.5
เดือนละครั้ง / หลังเก็บผลผลิตแต่ละครั้ง	109	22.2
รวม	491	100

วิธีการใส่ปุ๋ยในพื้นที่การเกษตรของเกษตรกร

เกษตรกรส่วนใหญ่มีวิธีใส่ปุ๋ยโดยใช้แรงงานคนหว่าน คิดเป็นร้อยละ 89.8 รองลงมา คือ เกษตรกรที่ไม่ใส่ปุ๋ย คิดเป็นร้อยละ 7.3 เกษตรกรใส่ปุ๋ยน้ำโดยใช้อุปกรณ์การเกษตรชนิดพ่น คิดเป็นร้อยละ 2.4 และใส่ปุ๋ยผ่านทางระบบน้ำหรือสปริงเกอร์ มีน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 0.4 (ตารางที่ 42)

ตารางที่ 42 จำนวนและร้อยละวิธีการใส่ปุ๋ยในพื้นที่การเกษตรของเกษตรกร

วิธีการใส่ปุ๋ย	จำนวนแปลง	ร้อยละ
ไม่ใส่	36	7.3
ผ่านระบบน้ำ	2	0.4
ฉีดพ่นโดยอุปกรณ์	12	2.4
หว่านโดยแรงงานคน	441	89.8
รวม	491	100

3) การป้องกันกำจัดแมลงศัตรูพืชในพื้นที่การเกษตรของเกษตรกร

จากการศึกษากลุ่มเกษตรกรตัวอย่างจำนวน 250 คน ที่มีพื้นที่การเกษตรจำนวนทั้งสิ้น 491 แปลง พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ใช้สารเคมีในการป้องกันกำจัดแมลงศัตรูพืช คิดเป็นร้อยละ 74.5 รองลงมาคือ ใช้สารเคมีในการป้องกันกำจัดแมลงศัตรูพืช คิดเป็นร้อยละ 22.4 และเกษตรกรที่ใช้สารชีวภาพ เช่น ฮอร์โมน ในการป้องกันกำจัดแมลงศัตรูพืช มีน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 3.1 (ตารางที่ 43) เกษตรกรที่ไม่ใช้สารป้องกันกำจัดแมลงศัตรูพืช หากเกิดการระบาดของแมลงศัตรูพืชจะปล่อยให้ผลผลิตได้รับความเสียหายตามธรรมชาติ

ตารางที่ 43 จำนวนและร้อยละการป้องกันกำจัดแมลงศัตรูพืชในพื้นที่การเกษตรของเกษตรกร

การกำจัดแมลงศัตรูพืช	จำนวนแปลง	ร้อยละ
ไม่ใช้	366	74.5
สารชีวภาพ	15	3.1
สารเคมี	110	22.4
รวม	491	100

ความถี่ในการใช้สารป้องกันกำจัดแมลงศัตรูพืชของเกษตรกร

จากการศึกษากลุ่มเกษตรกรตัวอย่างจำนวน 250 คน ที่มีพื้นที่การเกษตรจำนวนทั้งสิ้น 491 แปลง ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ใช้สารเคมีในป้องกันกำจัดแมลงศัตรูพืช คิดเป็นร้อยละ 74.5 พบว่า การใช้สารป้องกันและกำจัดแมลงศัตรูพืชของเกษตรกรส่วนใหญ่ใช้ จำนวน 1 – 2 ครั้ง / รอบการปลูก คิดเป็นร้อยละ 17.7 และเกษตรกรที่ใช้สารป้องกันกำจัดแมลงศัตรูพืช จำนวน 3 ครั้งขึ้นไป ต่อรอบการปลูก มีน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 7.8 (ตารางที่ 44)

ตารางที่ 44 จำนวนและร้อยละของความถี่ในการใช้สารป้องกันกำจัดแมลงศัตรูพืชของเกษตรกร

จำนวนครั้ง/รอบการปลูก	จำนวนแปลง	ร้อยละ
ไม่ใส่	366	74.5
1-2 ครั้ง	87	17.7
3 ครั้งขึ้นไป	38	7.8
รวม	491	100

ช่วงเวลาในการใช้สารป้องกันกำจัดแมลงศัตรูพืชของเกษตรกร

เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ใช้สารป้องกันกำจัดแมลงศัตรูพืช คิดเป็นร้อยละ 74.5 รองลงมา คือ เกษตรกรที่ใช้สารป้องกันกำจัดแมลงศัตรูพืช ในช่วงก่อนปลูก หรือหลังการปลูกไม่เกิน 1 เดือน คิดเป็นร้อยละ 15.1 เกษตรกรที่ใช้สารป้องกันกำจัดแมลงศัตรูพืช โดยทำการพ่นทุก 10 วัน/ 3 วัน คิดเป็นร้อยละ 7.8 ส่วนเกษตรกรที่ใช้สารป้องกันกำจัดแมลงศัตรูพืชในช่วงออกดอกและช่วงติดผล มีน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 2.7 (ตารางที่ 45)

ตารางที่ 45 จำนวนและร้อยละช่วงเวลาในการใช้สารป้องกันกำจัดแมลงศัตรูพืชของเกษตรกร

ช่วงเวลาที่ใช้	จำนวนแปลง	ร้อยละ
ไม่ใส่	366	74.5
ก่อนปลูก / ในช่วงไม่เกิน 1 เดือน หลังการปลูก	74	15.1
ออกดอกและช่วงติดผล	13	2.7
พ่นทุก 10 วัน / 3 วัน	38	7.8
รวม	491	100

วิธีการใช้สารป้องกันกำจัดแมลงศัตรูพืชในพื้นที่การเกษตรของเกษตรกร

จากการศึกษากลุ่มเกษตรกรตัวอย่างจำนวน 250 คน ที่มีพื้นที่การเกษตรจำนวนทั้งสิ้น 491 แปลง พบว่า เกษตรกรที่ไม่ใช้สารป้องกันกำจัดแมลงศัตรูพืชในการทำการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 74.5 ส่วนเกษตรกรที่ใช้สารป้องกันกำจัดแมลงศัตรูพืช คือ ใช้วิธีการการฉีดพ่นโดยใช้อุปกรณ์การเกษตรหรือเครื่องพ่นยาสะพายหลัง คิดเป็นร้อยละ 25.5 (ตารางที่ 46)

ตารางที่ 46 จำนวนและร้อยละวิธีการใช้สารป้องกันกำจัดแมลงศัตรูพืชในพื้นที่การเกษตร

วิธีการ	จำนวนแปลง	ร้อยละ
ไม่ได้	366	74.5
ฉีดพ่นโดยอุปกรณ์การเกษตร	125	25.5
รวม	491	100

4. การป้องกันกำจัดวัชพืชในพื้นที่การเกษตรของเกษตรกร

จากการศึกษากลุ่มเกษตรกรตัวอย่างจำนวน 250 คน ที่มีพื้นที่การเกษตรจำนวนทั้งสิ้น 491 แปลง พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ป้องกันกำจัดวัชพืชโดยใช้สารเคมี คิดเป็นร้อยละ 96.1 ส่วนเกษตรกรที่ทำการป้องกันกำจัดวัชพืชโดยใช้แรงงานคน คิดเป็นร้อยละ 3.9 (ตารางที่ 47)

ตารางที่ 47 จำนวนและร้อยละวิธีการป้องกันกำจัดวัชพืชในพื้นที่การเกษตรของเกษตรกร

วิธีการ	จำนวนแปลง	ร้อยละ
ใช้แรงงานคน	19	3.9
สารเคมี	472	96.1
รวม	491	100

จำนวนครั้งการป้องกันกำจัดวัชพืชต่อรอบการปลูกในพื้นที่การเกษตร

เกษตรกรส่วนใหญ่มีการป้องกันกำจัดวัชพืชจำนวน 1 ครั้ง/รอบการปลูก คิดเป็นร้อยละ 60.7 รองลงมาคือ มีการป้องกันกำจัดวัชพืชจำนวน 2 ครั้งต่อรอบการปลูก คิดเป็นร้อยละ 32.4 และมีการป้องกันกำจัดวัชพืชจำนวน 3 ครั้งต่อรอบการปลูก น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 6.9 (ตารางที่ 48)

ตารางที่ 48 จำนวนและร้อยละความถี่ในการป้องกันกำจัดวัชพืชของเกษตรกร

จำนวนครั้ง/รอบการปลูก	จำนวนแปลง	ร้อยละ
1 ครั้ง	298	60.7
2 ครั้ง	159	32.4
3 ครั้ง	34	6.9
รวม	491	100

และช่วงเวลาในการใช้สารป้องกันกำจัดวัชพืชในพื้นที่การเกษตร พบว่า เกษตรกรที่ใช้สารป้องกันกำจัดวัชพืช จำนวน 1 ครั้ง / รอบการปลูก จะใช้ในช่วงหลังปลูก 1 - 3 เดือน คิดเป็นร้อยละ 60.7 รองลงมาคือ ใช้สารป้องกันกำจัดวัชพืชจำนวน 2 ครั้งต่อรอบการปลูก จะใช้ในช่วงหลังปลูกและออกดอก คิดเป็นร้อยละ 32.4 และใช้สารป้องกันกำจัดวัชพืช ในช่วงหลังปลูก ออกดอกและก่อนเก็บเกี่ยวน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 6.9 (ตารางที่ 49)

ตารางที่ 49 จำนวนและร้อยละของช่วงเวลาในการใช้สารป้องกันกำจัดวัชพืชในพื้นที่การเกษตร

ช่วงเวลาที่ใช้	จำนวนแปลง	ร้อยละ
หลังปลูก 1 – 2 เดือน	298	60.7
หลังปลูก 1-3 เดือนและช่วงออกดอก	159	32.4
หลังปลูก 1- 3 เดือน, ช่วงออกดอกและก่อนเก็บเกี่ยว	34	6.9
รวม	491	100

วิธีการกำจัดวัชพืช ในพื้นที่การเกษตร

เกษตรกรส่วนใหญ่กำจัดวัชพืช ด้วยวิธีการฉีดพ่นโดยใช้อุปกรณ์การเกษตร คิดเป็นร้อยละ 97.8 ส่วนเกษตรกรที่กำจัดวัชพืชโดยอาศัยแรงงานคนในการถาง หรือถอนวัชพืชในพื้นที่การเกษตร คิดเป็นร้อยละ 2.2 (ตารางที่ 50)

ตารางที่ 50 จำนวนและร้อยละของวิธีการกำจัดวัชพืชในพื้นที่การเกษตรของเกษตรกร

วิธีการ	จำนวนแปลง	ร้อยละ
ถางหรือถอน	19	2.2
ฉีดพ่นโดยอุปกรณ์	480	97.8
รวม	491	100

5. การเก็บเกี่ยวผลผลิตในพื้นที่การเกษตร

จากการศึกษากลุ่มเกษตรกรตัวอย่างจำนวน 250 คน ที่มีพื้นที่การเกษตรจำนวนทั้งสิ้น 491 แปลง เกี่ยวกับการเก็บเกี่ยวผลผลิตในพื้นที่การเกษตร พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ทำการเก็บเกี่ยวผลผลิตเอง คิดเป็นร้อยละ 65.4 รองลงมาเก็บเกี่ยวโดยจ้างแรงงาน คิดเป็นร้อยละ 18.5 ทั้งเก็บเกี่ยวเองและจ้างแรงงาน น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 16.1 (ตารางที่ 51) ซึ่งเกษตรกรที่มีการเอามือหรือช่วยคนอื่นเก็บเกี่ยวแล้วเมื่อถึงช่วงที่ตนเองเก็บเกี่ยวผลผลิตคนอื่นก็จะมาช่วยเป็นการตอบแทนจะถือเป็นการเก็บเกี่ยวผลผลิตเอง

ตารางที่ 51 จำนวนและร้อยละการเก็บเกี่ยวผลผลิตของเกษตรกร

การเก็บเกี่ยวผลผลิต	จำนวนแปลง	ร้อยละ
เก็บเกี่ยวเอง	321	65.4
จ้างแรงงาน	91	18.5
เก็บเกี่ยวเองและจ้าง	79	16.1
รวม	491	100

6. สถานที่เก็บรักษาผลผลิต

จากการศึกษากลุ่มเกษตรกรตัวอย่างจำนวน 250 คน ที่มีพื้นที่การเกษตรจำนวนทั้งสิ้น 491 แปลง พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ไม่มีสถานที่เก็บรักษาผลผลิต คิดเป็นร้อยละ 77.4 ส่วนเกษตรกรที่มีสถานที่เก็บรักษาผลผลิต คิดเป็นร้อยละ 22.6 (ตารางที่ 52) ซึ่งเกษตรกรที่ไม่มีสถานที่เก็บผลผลิตบอกว่าส่วนใหญ่ผลผลิตที่เก็บมาจะจำหน่ายทันที เช่น กระเทียม ที่จะเก็บเมื่อมีพ่อค้ามาซื้อ และตกลงราคาก็จะทำการเก็บเกี่ยว หรือถ้าเป็นผลผลิตประเภทพืชผักหรือไม้ผลหลังเก็บเกี่ยวก็จำหน่ายทันทีเช่นกัน

ตารางที่ 52 จำนวนและร้อยละสถานที่เก็บรักษาผลผลิตของเกษตรกร

สถานที่เก็บรักษาผลผลิต	จำนวนแปลง	ร้อยละ
ไม่มีที่เก็บ	380	77.4
มีสถานที่เก็บ	111	22.6
รวม	491	100

7. โรคและแมลงที่พบในพื้นที่การเกษตร

จากการศึกษากลุ่มเกษตรกรตัวอย่างจำนวน 250 คน ที่มีพื้นที่การเกษตรจำนวนทั้งสิ้น 491 แปลง พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาเรื่องโรคและแมลงศัตรูพืช คิดเป็นร้อยละ 64.0 รองลงมา หนอน คิดเป็นร้อยละ 23.8 และเพลี้ย พบน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 12.2 (ตารางที่ 53)

ตารางที่ 53 จำนวนและร้อยละโรคและแมลงศัตรูพืชที่พบในพื้นที่การเกษตรของเกษตรกร

โรคและแมลง	จำนวนแปลง	ร้อยละ
ไม่มี	314	64.0
หนอน	117	23.8
เพลี้ย	60	12.2
รวม	491	100

8. สถานที่เก็บวัตถุมิพิษทางการเกษตรที่ปลอดภัย

จากการศึกษากลุ่มเกษตรกรตัวอย่างจำนวน 250 คน พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีสถานที่เก็บวัตถุมิพิษทางการเกษตรที่ปลอดภัย คิดเป็นร้อยละ 78.8 ส่วนเกษตรกรที่มีสถานที่เก็บวัตถุมิพิษทางการเกษตรที่ปลอดภัย คิดเป็นร้อยละ 21.2 (ตารางที่ 54)

ตารางที่ 54 จำนวนและร้อยละสถานที่เก็บวัตถุมิพิษทางการเกษตรของเกษตรกร

สถานที่เก็บวัตถุมิพิษทางการเกษตร	จำนวนคน	ร้อยละ
ไม่มี	197	78.8
มี	53	21.2
รวม	250	100

9. การป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีและวัตถุมิพิษทางการเกษตร

เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีและวัตถุมิพิษทางการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 64.8 ส่วนเกษตรกรที่มีการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีและวัตถุมิพิษทางการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 35.2 (ตารางที่ 55) ซึ่งการป้องกันอันตรายจากสารพิษเข้าสู่ร่างกายเกษตรกรจะสวมใส่เสื้อแขนยาว กางเกงขายาว รองเท้าบูต ถุงมือ หมวกและผ้าปิดจมูก ขณะทำการฉีดพ่นสารเคมีที่มีอันตราย

ตารางที่ 55 จำนวนและร้อยละการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีและวัตถุมิพิษทางการเกษตร

การป้องกัน	จำนวนคน	ร้อยละ
ไม่มีการป้องกัน	162	64.8
มีการป้องกัน	88	35.2
รวม	250	100

10. การจดบันทึกข้อมูลด้านการเกษตร

จากการศึกษากลุ่มเกษตรกรตัวอย่างจำนวน 250 คน พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีการจดบันทึกข้อมูลด้านการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 97.2 ส่วนเกษตรกรที่มีการจดบันทึกข้อมูลด้านการเกษตรแต่ไม่สมบูรณ์ คิดเป็นร้อยละ 2.8 (ตารางที่ 56)

ตารางที่ 56 จำนวนและร้อยละการจดบันทึกข้อมูลด้านการเกษตร

การจดบันทึก	จำนวนคน	ร้อยละ
ไม่มี	243	97.2
มีแต่ไม่สมบูรณ์	7	2.8
รวม	250	100

11. การทำบัญชีค่าใช้จ่ายด้านการเกษตร

จากการศึกษากลุ่มเกษตรกรตัวอย่างจำนวน 250 คน พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ทำบัญชีค่าใช้จ่ายด้านการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 99.6 ส่วนเกษตรกรที่ทำบัญชีค่าใช้จ่ายด้านการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 0.4 (ตารางที่ 57)

ตารางที่ 57 จำนวนและร้อยละ การทำบัญชีค่าใช้จ่ายด้านการเกษตร

การทำบัญชี	จำนวนคน	ร้อยละ
ไม่มี	249	99.6
มี	1	0.4
รวม	250	100

12. สภาพความยั่งยืนและการสร้างภูมิคุ้มกันในพื้นที่การเกษตรของเกษตรกร

สภาพความยั่งยืนด้านความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ทำการเกษตรจากการสอบถามเกษตรกร ถึง สภาพความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ทำการเกษตร พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เห็นว่าสภาพความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ทำการเกษตรเหมือนเดิม คิดเป็นร้อยละ 61.5 ส่วนเกษตรกรที่เห็นว่าสภาพความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ทำการเกษตรแย่ลง คิดเป็นร้อยละ 38.5 (ตารางที่ 58) โดยอธิบายได้ว่าสภาพความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ทำการเกษตรที่มีการเปลี่ยนแปลงนั้น เกษตรกรสังเกตจากปริมาณและคุณภาพของผลผลิตที่ได้จากการปลูกพืช คือ ถ้าปลูกถั่วแดงเป็นระยะเวลา 3 ปีต่อเนื่องกัน จะพบว่าปีที่ 2 ผลผลิตจะได้ปริมาณที่น้อยลงกว่าปีแรก และช่วงปีที่ 3 จะพบว่าผลผลิตถั่วแดงบางส่วนมีขนาดเล็กจนลีบและปริมาณผลผลิตน้อยลงกว่าปีที่ 2

ตารางที่ 58 สภาพความอุดมสมบูรณ์ในพื้นที่ทำการเกษตรของเกษตรกร

สภาพความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ทำการเกษตร	จำนวนคน	ร้อยละ
แย่ลง	189	38.5
เหมือนเดิม	302	61.5
ดีขึ้น	0	0.0
รวม	491	100

การสร้างภูมิคุ้มกันหรือการอนุรักษ์ดินในพื้นที่การเกษตรและการแก้ไขปัญหาสภาพความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่การเกษตร จากการศึกษา พบว่า วิธีการแก้ไขปัญหาสภาพความอุดมสมบูรณ์ของดินส่วนใหญ่จะปล่อยว่าง ซึ่งมีระยะเวลา 4 – 8 เดือน ขึ้นอยู่กับชนิดพืชที่ปลูก คิดเป็นร้อยละ 27.8 เกษตรกร ที่ทำการอนุรักษ์ดินในพื้นที่การเกษตรโดยใช้วิธีการปรับพื้นที่แบบขั้นบันไดเพื่อปลูกพืช คิดเป็นร้อยละ 23.2 เกษตรกรที่แก้ไขปัญหาสภาพความอุดมสมบูรณ์ของดินโดยการใช้ปุ๋ยเคมี คิดเป็นร้อยละ 20.4 เกษตรกรที่ทำการปลูกหญ้าแฝกเพื่อป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน คิดเป็นร้อยละ 17.9 เกษตรกรที่ทำการปลูกพืชหมุนเวียนเพื่อปรับปรุงสภาพความอุดมสมบูรณ์ของดิน โดยการปลูกพืชในช่วง 3 ปี แบบถั่วแดง – ข้าวไร่ – ถั่วแดง – ว่าง 1 ปี หรือปลูกพืชหมุนเวียน คือ ปลูกข้าวโพด – ข้าวเจ้า – ถั่วแดง – ว่าง 1 ปี นอกจากนี้ยังพบว่าเกษตรกรบางรายทำการหมุนเวียนพืชที่ปลูกในพื้นที่ โดยแบ่งพื้นที่ออกเป็น 2 -3 ส่วน แล้วปลูกพืชสลับกันในแต่ละปี คิดเป็นร้อยละ 9.1 เกษตรกรที่ทำการคันดินเพื่อลดการไหลบ่าของน้ำและป้องกันการกัดเซาะหน้าดิน คิดเป็นร้อยละ 1.0 และเกษตรกรที่ใช้ปุ๋ยคอกในการปลูกพืช มีเพียงร้อยละ 0.6 (ตารางที่ 59)

ตารางที่ 59 การอนุรักษ์ดินและการแก้ไขปัญหาสภาพความอุดมสมบูรณ์ในพื้นที่การเกษตร

การอนุรักษ์ดินและ การแก้ไขปัญหาสภาพความอุดมสมบูรณ์	จำนวนแปลง	ร้อยละ
การปลูกหญ้าแฝก	153	17.9
การปรับพื้นที่แบบขั้นบันได	198	23.2
การใส่ปุ๋ยคอก	5	0.6
การทำคันดิน	8	1.0
การปล่อยพื้นที่ว่าง	237	27.8
การปลูกพืชหมุนเวียน	78	9.1
การใส่ปุ๋ยเคมี	174	20.4

หมายเหตุ : เกษตร 1 คน มีวิธีการแก้ไขและอนุรักษ์ดินได้มากกว่า 1 วิธี

13. สภาพความยั่งยืนด้านสภาวะแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแก่งน้อย (นอกพื้นที่ทำเกษตร)

ก. สภาพความยั่งยืนด้านป่าไม้ในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแก่งน้อย

จากการสอบถามเกษตรกร พบว่า ทรัพยากรป่าไม้ มีสภาพความยั่งยืนอยู่ในระดับปานกลางหรือมีการเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อย คิดเป็นร้อยละ 50.8 รองลงมา คือ มีสภาพความยั่งยืนในระดับสูงหรือยังคงมีความอุดมสมบูรณ์เหมือนในอดีต คิดเป็นร้อยละ 33.6 และมีสภาพความยั่งยืนในระดับต่ำหรือเปลี่ยนแปลงโดยป่าไม้ลดน้อยลง มีน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 15.6 (ตารางที่ 60)

ตารางที่ 60 สภาพความยั่งยืนทางด้านทรัพยากรป่าไม้

สภาพความยั่งยืนด้านทรัพยากรป่าไม้	จำนวน	ร้อยละ
มาก	84	33.6
ปานกลาง	127	50.8
น้อย	39	15.6
รวม	250	100

ข. สภาพความยั่งยืนทางด้านทรัพยากรดิน ในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแก่งน้อย

จากการสอบถามเกษตรกร พบว่า สภาพความยั่งยืนทางด้านทรัพยากรดิน มีสภาพความยั่งยืนอยู่ในระดับปานกลางหรือเหมือนเดิม คิดเป็นร้อยละ 39.6 รองลงมาคือ มีสภาพความยั่งยืนในระดับสูงหรือดินมีความอุดมสมบูรณ์ขึ้น คิดเป็นร้อยละ 38.0 และมีสภาพความยั่งยืนในระดับต่ำหรือมีสภาพแย่ง น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 22.4 (ตารางที่ 61)

ตารางที่ 61 สภาพความยั่งยืนทางด้านทรัพยากรดิน

สภาพความยั่งยืนด้านทรัพยากรดิน	จำนวน	ร้อยละ
มาก	95	38.0
ปานกลาง	99	39.6
น้อย	56	22.4
รวม	250	100

ค. สภาพความยั่งยืนทางด้านทรัพยากรน้ำ

จากการสอบถามเกษตรกร พบว่า สภาพความยั่งยืนทางด้านทรัพยากรน้ำในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแก่งน้อย มีความยั่งยืนอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 45.6 รองลงมา มีความยั่งยืนในระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 33.6 และมีความยั่งยืนในระดับต่ำ น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 20.8 (ตารางที่ 62)

ตารางที่ 62 สภาพความยั่งยืนทางด้านทรัพยากรน้ำ

สภาพความยั่งยืนด้านทรัพยากรน้ำ	จำนวน	ร้อยละ
มาก	84	33.6
ปานกลาง	114	45.6
น้อย	52	20.8
รวม	250	100

14. การใช้ประโยชน์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

จากการสอบถามเกษตรกรจำนวน 250 คน ถึงการใช้ประโยชน์ด้านผลผลิตจากป่าในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแก่งน้อย เช่น ประโยชน์ด้านเป็นแหล่งไม้ก่อสร้างในการสร้างบ้านเรือน ใช้เป็นแหล่งไม้ทำฟืน ใช้เป็นแหล่งอาหารและสมุนไพร เช่น หาเห็ด หาหน่อไม้และสัตว์ป่า เป็นแหล่งรายได้จากการหาของป่านำไปจำหน่าย และเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีการใช้ประโยชน์มากกว่า 2 อย่าง มีจำนวนมากสุด คิดเป็นร้อยละ 56.4 รองลงมาคือ เกษตรกรที่ใช้ประโยชน์ปานกลางโดยจะใช้เป็นแหล่งไม้ก่อสร้าง หรือไม้ฟืนและใช้เป็นแหล่งสมุนไพรเท่านั้น คิดเป็นร้อยละ 28.8 ส่วนเกษตรกรที่ใช้ประโยชน์น้อย จะใช้เป็นแหล่งไม้ก่อสร้างอย่างเดียว มีจำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 14.8 (ตารางที่ 63) พืชผักที่เกษตรกรหาจากป่า ได้แก่ เห็ด หน่อไม้ หัวปลีป่า ผักหวานป่า ผักกูด และมะแว้ง เป็นต้น

ตารางที่ 63 การใช้ประโยชน์ด้านผลผลิตจากป่า

การใช้ประโยชน์ด้านผลผลิตจากป่า	จำนวน	ร้อยละ
มาก	141	56.4
ปานกลาง	72	28.8
น้อย	37	14.8
รวม	250	100

จากการสอบถามเกษตรกรจำนวน 250 คน ถึงการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติด้านการเกษตร เช่น เป็นแหล่งคั้นน้ำลำธาร เป็นแหล่งเพาะพันธุ์หรือขยายพันธุ์พืช/สัตว์ เป็นที่เลี้ยงสัตว์และใช้เป็นแนวกันไฟป่า พบว่า เกษตรกรใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติด้านการเกษตรปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 47.6 รองลงมาคือ ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติด้านการเกษตรมาก คิดเป็นร้อยละ 41.6 และมีใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติด้านการเกษตรน้อย คิดเป็นร้อยละ 10.8 (ตารางที่ 64)

ตารางที่ 64 การใช้ประโยชน์ด้านการเกษตร

การใช้ประโยชน์ด้านการเกษตร	จำนวน	ร้อยละ
มาก	104	41.6
ปานกลาง	119	47.6
น้อย	27	10.8
รวม	250	100

จากการสอบถามเกษตรกรจำนวน 250 คน เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากป่าวนอุทยาน เช่น หางของป่า ตัดไม้ใช้ทำไม้ฟืนและ ลำสัตว์ป่า พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์จากป่าวนอุทยานปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 37.6 รองลงมาคือ เกษตรกรที่มีการใช้ประโยชน์จากป่าวนอุทยานมาก คิดเป็นร้อยละ 34.8 และเกษตรกรที่ใช้ประโยชน์จากป่าวนอุทยานน้อย คิดเป็นร้อยละ 27.6 (ตารางที่ 65) พืชผักที่เกษตรกรเก็บได้จากป่าวนอุทยาน คือ เห็ด หน่อไม้ หัวปลีป่า ผักหวานป่า ผักถูด และมะแว้ง เป็นต้น สัตว์ป่า ได้แก่ หมูป่าและบาง เป็นต้น

ตารางที่ 65 การใช้ทรัพยากรจากป่าวนอุทยาน

การใช้ทรัพยากรจากป่าวนอุทยาน	จำนวน	ร้อยละ
มาก	87	34.8
ปานกลาง	94	37.6
น้อย	69	27.6
รวม	250	100

จากการสอบถามเกษตรกรจำนวน 250 คน ถึงการใช้ประโยชน์จากน้ำและดินแร่ พบว่า เกษตรกรใช้ประโยชน์จากน้ำและดินแรंपานกลาง คิดเป็นร้อยละ 44.0 รองลงมาคือ ใช้ประโยชน์จากน้ำและดินแร่มาก คิดเป็นร้อยละ 34.4 และมีใช้ประโยชน์จากน้ำและดินแร่น้อย คิดเป็นร้อยละ 21.6 (ตารางที่ 66) ใช้ประโยชน์ในการอุปโภคบริโภค ด้านการเกษตรและหาสัตว์น้ำ เป็นต้น

ตารางที่ 66 การใช้ประโยชน์จากน้ำและสินแร่

การใช้ประโยชน์จากน้ำและสินแร่	จำนวน	ร้อยละ
มาก	86	34.4
ปานกลาง	110	44.0
น้อย	54	21.6
รวม	250	100

การสร้างภูมิคุ้มกัน จากการสอบถามเกษตรกรจำนวน 250 คน ถึงการเตรียมการป้องกันภัยหรือปัญหาต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีภูมิคุ้มกันอยู่ในระดับสูง คือ มีการสร้างฝาย ปลุกหญ้าแฝก การสร้างฝาย ทำแนวกันไฟ ปลุกหญ้าแฝก ปลุกป่าชาวบ้าน เป็นต้น คิดเป็นร้อยละ 47.2 รองลงมา คือเกษตรกรที่มีภูมิคุ้มกันอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 32.4 และมีภูมิคุ้มกันอยู่ในระดับต่ำ หรือเกษตรกรที่ไม่มีการป้องกันใดๆ มีน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 20.4 (ตารางที่ 67)

ตารางที่ 67 การสร้างภูมิคุ้มกัน

ระดับภูมิคุ้มกัน	จำนวน	ร้อยละ
มาก	118	47.2
ปานกลาง	81	32.4
น้อย	51	20.4
รวม	250	100

จากการศึกษาดำเนินกิจกรรมการเกษตรและกิจกรรมชุมชน พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีสภาพความยั่งยืนทางด้านสังคมอยู่ในระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 45.2 คือ มีการเข้าร่วมทั้ง 3 กิจกรรม คือ 1) กิจกรรมทางด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี เช่น ประเพณีกินวอ ประเพณีกินข้าวใหม่ ประเพณีการทำบุญศาลา เป็นต้น 2) การแข่งขันกีฬาภายในหมู่บ้านหรือกีฬาชนเผ่า ซึ่งทางโครงการหลวงทั้ง 4 ศูนย์ คือ อ่างาง ห้วยลึก หนองเขียว และแกน้อยได้จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี หมุนเวียน

กันไปจัดในพื้นที่โครงการหลวงที่เข้าร่วม 3) การร่วมกิจกรรมในระดับครัวเรือน หรือในระดับ หมู่บ้าน เช่น การลงแขกเกี่ยวข้าว การสร้างฝาย การปลูกป่า เป็นต้น สภาพความยั่งยืนทางด้าน สังคมของเกษตรกรที่มีความยั่งยืนในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 40.0 คือ เข้าร่วมกิจกรรมแค่ 2 กิจกรรมหรืออาจจะเข้าร่วมเป็นบางครั้ง และเกษตรกรที่มีความยั่งยืนทางด้านสังคมในระดับต่ำ มี น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 14.8 (ตารางที่ 68)

ตารางที่ 68 สภาพความยั่งยืนทางด้านสังคมของเกษตรกร

สภาพความยั่งยืนด้านสังคม	จำนวนคน	ร้อยละ
มาก	113	45.2
ปานกลาง	100	40.0
น้อย	37	14.8
รวม	250	100

การสร้างภูมิคุ้มกันทางด้านสังคมของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีภูมิคุ้มกัน ทางด้านสังคมอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 38.8 คือ เกษตรกรที่เห็นว่ากิจกรรมต่างๆ ที่มีนั้น ล้วนแต่มีความสำคัญและช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ในชุมชน รองลงมามีภูมิคุ้มกันอยู่ในระดับสูง คือ ให้ความสนใจและเข้าร่วมกิจกรรมที่มีส่วนช่วยในการพัฒนาชุมชน เห็นถึงความสำคัญของ ประเพณี และวัฒนธรรม พยายามเข้าไปมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรม เพื่อรักษาไว้ซึ่งประเพณีท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 38.0 และเกษตรกรที่มีภูมิคุ้มกันทางด้านสังคมอยู่ในระดับต่ำ มีค่าน้อยที่สุด คิดเป็น ร้อยละ 23.2 (ตารางที่ 69)

ตารางที่ 69 การสร้างภูมิคุ้มกันทางด้านสังคมของเกษตรกร

การสร้างภูมิคุ้มกัน	จำนวนคน	ร้อยละ
มาก	95	38.0
ปานกลาง	97	38.8
น้อย	58	23.2
รวม	250	100

ส่วนที่ 3 การวิเคราะห์ความยั่งยืนด้านระบบนิเวศเกษตรและความสามารถในการผลิตของเกษตรกร ความยั่งยืน (Sustainability) เป็นการพิจารณาความยั่งยืนด้านการผลิต หรือ ผลผลิตที่จะยังคงรักษาระดับให้คงที่ต่อไป แม้จะได้รับผลกระทบจากสภาพแวดล้อมที่ค่อยๆ เปลี่ยนไป คือ ภาวะกดดัน (Stress) หรือเปลี่ยนแปลงกะทันหันที่คาดการณ์ล่วงหน้าไม่ได้ คือ ภาวะก่อคววน (Perturbation) แต่ถ้ายังสามารถรักษาผลผลิตให้คงที่ได้เรื่อยไป ก็แสดงว่า ระบบเกษตรนั้น มีความยั่งยืนสูง ถ้ารักษาระดับผลผลิตไว้ไม่ได้หรือผลผลิตลดลง แสดงว่า ระบบเกษตรนั้น ไม่มีความยั่งยืน (กลุ๊น, 2542)

3.1 ผลการวิเคราะห์ความยั่งยืน จากผลกระทบและความสามารถในการแก้ไขปัญหาด้านการเกษตรในระยะสั้นและระยะยาวที่มีผลต่อความยั่งยืนของระบบนิเวศ หรือ ภาวะเครียด (Stress)

ความยั่งยืนอยู่ในระดับสูง หมายถึง เกษตรกรไม่มีปัญหาหรือมีปัญหาแต่สามารถแก้ไขได้หมด ได้แก่ ปัญหาการขนส่งผลผลิต และปัญหาช่องทางการจำหน่ายผลผลิต คิดเป็นร้อยละ 100.0 โดยมีค่าเฉลี่ย 0.0 รองลงมาคือ ผลผลิตไม่มีคุณภาพ คิดเป็นร้อยละ 98.0 โดยมีค่าเฉลี่ย 0.03 ราคาผลผลิตไม่แน่นอน คิดเป็นร้อยละ 78.4 โดยมีค่าเฉลี่ย 0.33 และปัญหาไม่มีแหล่งรับซื้อผลผลิต คิดเป็นร้อยละ 74.8 โดยมีค่าเฉลี่ย 0.47 ปัญหาปริมาณผลผลิตไม่เพียงพอ คิดเป็นร้อยละ 47.6 โดยมีค่าเฉลี่ย 0.78 ซึ่งเป็นปัจจัยทางการตลาด

ระดับความยั่งยืนปานกลาง หมายถึง เกษตรกรมีปัญหาปานกลาง และสามารถแก้ไขปัญหาได้ปานกลาง ได้แก่ ปัญหาแหล่งเงินทุน คิดเป็นร้อยละ 51.2 โดยมีค่าเฉลี่ย 1.88 ปัญหาค่าใช้จ่ายด้านการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 46.4 โดยมีค่าเฉลี่ย 1.92 ปัญหาด้านรายได้ คิดเป็นร้อยละ 48.4 โดยมีค่าเฉลี่ย 1.80 และหนี้สิน คิดเป็นร้อยละ 52.0 โดยมีค่าเฉลี่ย 1.78 ซึ่งเป็นปัจจัยด้านสังคมมนุษย์ในเรื่องเงินหรือแหล่งเงินทุน

ส่วนปัจจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งประกอบด้วยดิน น้ำ ป่าไม้ และพืชปลูก ปัจจัยด้านแรงงาน พบว่า เกษตรกรไม่มีปัญหาหรือมีปัญหาแต่สามารถแก้ไขได้หมด ความยั่งยืนจึงอยู่ในระดับสูง (ตารางที่ 70)

ตารางที่ 70 สถานการณ์ที่ค่อยๆ เปลี่ยนไป ซึ่งเกิดขึ้นเป็นประจำหรือต่อเนื่อง สามารถคาดคะเนได้
ล่วงหน้า หรือ ภาวะกดดัน (Stress)

ปัจจัยในการผลิต	สภาพปัญหาและ สถานการณ์ต่างๆ ที่มี ผลกระทบ	ระดับความรุนแรง			ค่า เฉลี่ย	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน	การแปลผล	ระดับความ ยั่งยืน
		มาก	ปาน กลาง	น้อย				
ด้านทรัพยากรธรรมชาติ								
1. ดิน	การพังทลายของดิน	26 (10.4)	30 (12.0)	194 (77.6)	1.33	0.656	ไม่มีปัญหา	สูง
	การชะล้างหน้าดิน	28 (11.2)	31 (12.4)	191 (76.4)	1.35	0.673	ไม่มีปัญหา	สูง
	ความอุดมสมบูรณ์ของดิน	27 (10.8)	65 (26.0)	158 (63.2)	1.48	0.684	ไม่มีปัญหา	สูง
	สภาพความเป็นกรด-ด่าง	10 (4.0)	78 (31.0)	162 (64.8)	1.39	0.565	ไม่มีปัญหา	สูง
2. น้ำ	น้ำไม่เพียงพอ/ฝนแล้ง	12 (4.8)	61 (24.4)	177 (70.8)	1.34	0.567	ไม่มีปัญหา	สูง
	น้ำท่วมพื้นที่การเกษตร/ ฝนตกมาก	0 (0.0)	9 (3.6)	241 (96.4)	1.04	0.187	ไม่มีปัญหา	สูง
	การไหลบ่าของน้ำ	10 (4.0)	28 (11.2)	221 (84.8)	1.19	0.486	ไม่มีปัญหา	สูง
3. ป่าไม้	ไฟป่า-พายุ	5 (2.0)	88 (35.2)	157 (62.8)	1.39	0.529	ไม่มีปัญหา	สูง
	การลักลอบตัดไม้	13 (5.2)	15 (6.0)	222 (88.8)	1.16	0.496	ไม่มีปัญหา	สูง
4. พืชปลูก	การระบาดของโรคและ แมลงศัตรูพืช	21 (8.4)	54 (21.6)	175 (70.0)	1.38	0.637	ไม่มีปัญหา	สูง
	วัชพืช	5 (2.0)	45 (18.0)	200 (80.0)	1.22	0.461	ไม่มีปัญหา	สูง
	คุณภาพพันธุ์	0 (0.0)	69 (27.6)	181 (72.4)	1.28	0.448	ไม่มีปัญหา	สูง
ด้านสังคมมนุษย์								
5. แรงงาน	ค่าจ้างแรงงาน	6 (2.4)	5 (2.0)	239 (95.6)	1.07	0.334	ไม่มีปัญหา	สูง
	จำนวนแรงงาน	0 (0.0)	39 (15.6)	211 (84.4)	1.16	0.364	ไม่มีปัญหา	สูง
	การเจ็บป่วยของเกษตรกร	30 (12.0)	43 (17.2)	177 (70.8)	1.41	0.696	ไม่มีปัญหา	สูง
	การอพยพย้ายถิ่น	12 (4.8)	21 (8.4)	217 (86.8)	1.18	0.364	ไม่มีปัญหา	สูง
6. เงิน	แหล่งเงินทุน	46 (18.4)	128 (51.2)	76 (30.4)	1.88	0.690	มีปัญหา ปานกลาง	ปานกลาง
	ค่าใช้จ่ายด้านการเกษตร	57 (22.8)	116 (46.4)	77 (30.8)	1.92	0.729	มีปัญหา ปานกลาง	ปานกลาง
	รายได้	39 (15.6)	121 (48.4)	90 (36.0)	1.80	0.690	มีปัญหา ปานกลาง	ปานกลาง
	หนี้สิน	33 (13.2)	130 (52.0)	87 (34.8)	1.78	0.660	มีปัญหา ปานกลาง	ปานกลาง

ตารางที่ 70 (ต่อ) สถานการณ์ที่ค่อย ๆ เปลี่ยนไป ซึ่งเกิดขึ้นเป็นประจำหรือต่อเนื่อง สามารถคาดคะเน
ได้ล่วงหน้า หรือ ภาวะกดดัน (Stress)

ปัจจัยในการผลิต	สภาพปัญหาและ สถานการณ์ต่างๆ ที่มี ผลกระทบ	ระดับความรุนแรง			ค่า เฉลี่ย	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน	การแปลผล	ระดับความ ยั่งยืน
		มาก	ปาน กลาง	น้อย				
ปัจจัยด้านการตลาด								
7. ผลผลิต	ราคาผลผลิตไม่แน่นอน	7 (2.8)	15 (6.0)	228 (91.2)	1.12	0.399	ไม่มีปัญหา	สูง
	ไม่มีแหล่งรับซื้อผลผลิต	23 (9.2)	9 (3.6)	218 (87.2)	1.22	0.598	ไม่มีปัญหา	สูง
	ปริมาณผลผลิตไม่เพียงพอ	13 (5.2)	39 (15.6)	198 (79.2)	1.26	0.546	ไม่มีปัญหา	สูง
	ผลผลิตไม่มีคุณภาพ	1 (0.4)	0 (0.0)	249 (99.6)	1.01	0.126	ไม่มีปัญหา	สูง
	ช่องทางการจำหน่าย ผลผลิต	0 (0.0)	0 (0.0)	250 (100.0)	1.00	0.0	ไม่มีปัญหา	สูง
	การขนส่งผลผลิต	0 (0.0)	0 (0.0)	250 (100.0)	1.00	0.0	ไม่มีปัญหา	สูง

3.2 ผลการวิเคราะห์ความยั่งยืน จากสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงกะทันหันและรุนแรงจนไม่สามารถคาดคะเนได้ล่วงหน้า หรือ ภาวะก่อกวน (Perturbation)

ระดับความยั่งยืนที่มีความยั่งยืนปานกลาง หมายถึง เกษตรกรสามารถเตรียมการป้องกันได้ในระดับปานกลาง ได้แก่ น้ำท่วมรุนแรง คิดเป็นร้อยละ 47.6 โดยมีค่าเฉลี่ย 1.94 เกิดความแห้งแล้ง คิดเป็นร้อยละ 52 โดยมีค่าเฉลี่ย 1.99 ศัตรูพืชระบาดรุนแรง คิดเป็นร้อยละ 48.8 โดยมีค่าเฉลี่ย 1.77 และปัญหาเสพติด คิดเป็นร้อยละ 42 โดยมีค่าเฉลี่ย 2.12 (ตารางที่ 64)

ระดับความยั่งยืนที่มีความยั่งยืนต่ำ หมายถึง เกษตรกรสามารถเตรียมการป้องกันได้ในระดับน้อย ได้แก่ ราคาผลผลิตตกต่ำ คิดเป็นร้อยละ 66.4 โดยมีค่าเฉลี่ย 2.54 และเกษตรกรเจ็บป่วยกะทันหัน คิดเป็นร้อยละ 46.4 โดยมีค่าเฉลี่ย 2.45 (ตารางที่ 71)

ตารางที่ 71 สถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงกะทันหันและรุนแรงจนไม่สามารถคาดคะเนได้ล่วงหน้า (Perturbation)

สภาพปัญหา/สถานการณ์	ระดับการป้องกัน			ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	การแปลผล	ระดับความยั่งยืน
	มาก	ปานกลาง	น้อย				
1. น้ำท่วมรุนแรง	73 (29.2)	119 (47.6)	58 (23.2)	1.94	0.723	ปานกลาง	ปานกลาง
2. เกิดความแห้งแล้ง	61 (24.4)	130 (52)	59 (23.6)	1.99	0.694	ปานกลาง	ปานกลาง
3. ศัตรูพืชระบาดรุนแรง	122 (48.8)	64 (25.6)	64 (25.6)	1.77	0.832	ปานกลาง	ปานกลาง
4. ราคาผลผลิตตกต่ำ	30 (12)	54 (21.6)	166 (66.4)	2.54	0.700	น้อย	ต่ำ
5. เกษตรกรเจ็บป่วยกะทันหัน	11 (4.4)	116 (46.4)	123 (49.2)	2.45	0.580	น้อย	ต่ำ
6. ปัญหาเสพติด	58 (23.2)	105 (42)	87 (34.8)	2.12	0.754	ปานกลาง	ปานกลาง

3.3 ผลการวิเคราะห์ความสามารถในการผลิต (ตารางที่ 72)

ความสามารถในการผลิตของพืชแต่ละชนิดในแต่ละปีเป็นระยะเวลารวมทั้งสิ้น 3 ปี พบว่า พืชที่มีปริมาณผลผลิตเฉลี่ย (กิโลกรัมต่อไร่) ในปริมาณที่สูงขึ้นต่อเนื่อง ได้แก่ ข้าวโพด ถั่วแดง กระเทียม บัวลอย ลิ้นจี่ มะม่วง กะหล่ำปลี ผักกาดขาว พริก มะเขือเทศ และฟักทอง แสดงว่า

ส่วนมากความสามารถในการผลิตของพืชแต่ละชนิด มีความยั่งยืนอยู่ในระดับสูงและมีแนวโน้มที่จะสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องแบบค่อยเป็นค่อยไป

พืชที่มีปริมาณผลผลิตเฉลี่ย (กิโลกรัมต่อไร่) เท่าเดิมหรือไม่เปลี่ยนแปลง คือ พลัม แสดงว่า ความสามารถในการผลิตอยู่ในระดับความยั่งยืนสูงเพราะปริมาณผลผลิตที่สม่ำเสมอ ส่วนพืชที่ปริมาณผลผลิตเฉลี่ย (กิโลกรัมต่อไร่) มีการเปลี่ยนแปลงขึ้นลงเพียงเล็กน้อย ได้แก่ ข้าวไร่ ข้าวนา และกระเทียม แสดงว่า ความสามารถในการผลิตอยู่ในระดับความยั่งยืนปานกลาง

ตารางที่ 72 ปริมาณผลผลิตเฉลี่ยของพืชแต่ละชนิดในช่วงระยะเวลา 3 ปี

ชนิดพืช	ผลผลิตเฉลี่ย (กก.ต่อไร่)		
	ปี 2548	ปี 2549	ปี 2550
ข้าวไร่	336.96	295.23	282.52
ข้าวนา	365.55	328.80	306.33
ข้าวโพด	257.11	297.32	342.74
ถั่วแดง	177.34	215.14	270.25
กระเทียม	294.32	316.34	316.44
ส้ม	130.35	130.35	130.35
พลัม	1175.0	1175.0	1175.0
บ๊วย	80.0	92.5	112.5
ลิ้นจี่	94.6	106.6	118.6
มะม่วง	105.18	114.56	123.93
กะหล่ำปลี	568.44	689.27	896.84
ผักกาดขาว	404.19	463.45	509.29
พริก	137.63	177.36	217.94
มะเขือเทศ	156.54	160.59	163.80
ฟักทอง	349.18	368.62	388.49

หมายเหตุ : พื้นที่ทำการเกษตร 491 แปลง จากจำนวนเกษตรกร 250 คน

ส่วนที่ 4 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการทำการเกษตรในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง แกน้อย

1) ด้านการเกษตร

ปัญหาค่าใช้จ่ายด้านการเกษตร พบว่า เกษตรกรประสบกับปัญหาค่าปุ๋ยเคมี ค่ายาป้องกันกำจัดวัชพืช และยาปราบศัตรูพืช ที่มีราคาสูงขึ้น ทำให้ได้รับผลกระทบด้านรายจ่ายเพื่อการเกษตรที่ต้องจ่ายเพิ่มขึ้นด้วย เกษตรกรที่ใช้สารเคมีในการทำการเกษตรบอกว่าจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใส่สารเคมีเพราะถ้าไม่ใส่สารเคมีก็ไม่ได้ผลผลิต จะมีปัญหาทั้งเรื่องโรคและแมลงระบาด เกษตรกรบางรายจะปล่อยทิ้ง เพื่อไม่ต้องเสียเงินซื้อสารเคมีที่มีราคาแพง ทำให้เกิดการสูญเสียผลผลิต สูญเสียแรงงานโดยเปล่าประโยชน์ ซึ่งส่งผลให้เกษตรกรประสบกับปัญหาแหล่งเงินทุนที่จะนำมาใช้ในการทำเกษตร จนเกษตรกรบางคนจำเป็นต้องลดพื้นที่ปลูกหรือปลูกพืชในปริมาณที่น้อยลง เพื่อให้เพียงพอกับจำนวนเงินลงทุนที่มีอยู่ ปัญหาเรื่องรายได้ จึงเกิดตามมาและเกิดการกู้ยืมเงินจากแหล่งเงินกู้ต่างๆ รวมทั้งปัญหาหนี้สินด้วย

ปัญหาดินพังหรือการชะล้างพังทลายของดิน พบว่า เกษตรกรที่ปลูกพืชในพื้นที่ลาดชัน มีปัญหาการชะล้างพังทลายของดินในช่วงฤดูฝนที่มีฝนตกหนัก ทางโครงการหลวงเคยแนะนำให้ปลูกหญ้าแฝกเพื่อป้องกันปัญหาดินพังทลายแต่เกษตรกรบางส่วนยังประสบกับปัญหาดินพังทลายอยู่ สอบถามถึงสาเหตุที่ปลูกหญ้าแฝกไม่ได้ผล พบว่า เกษตรกรมีการใช้สารเคมีกำจัดวัชพืชในช่วงก่อนการปลูกพืชไร่ ทำให้หญ้าแฝกตาย เกษตรกรบางส่วนบอกว่าหญ้าแฝกขยายเข้าไปในพื้นที่ทำการเกษตรมากจนต้องถอนทิ้งหรือฉีดยาฆ่าหญ้าเพื่อกำจัดทิ้ง เมื่อฝนตกหนักก็เกิดการชะล้างพังทลายของดิน ทำให้มีปัญหาระลอกดินขาดความอุดมสมบูรณ์ จะทำการเพาะปลูกพืชก็ไม่ได้ผลต้องใช้ปุ๋ยเคมี นอกจากนี้ยังพบว่าเกษตรกรที่ใช้ปุ๋ยเคมี จะต้องเพิ่มปริมาณการใช้มากขึ้นในทุกๆ ปี ในกรณีที่ต้องการให้ได้ผลผลิตเท่าเดิมหรือใกล้เคียงกับปีก่อนๆ

แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ไม่พอเพียงต่อความต้องการของเกษตรกรบางส่วนที่ปลูกพืชเสริมกำจัดวัชพืชเพื่อจำหน่าย โดยเฉพาะพืชที่ต้องการน้ำอย่างสม่ำเสมอตลอดระยะเวลาการเพาะปลูก เช่น กะหล่ำปลี ผักกาดขาว กระเทียม เป็นต้น โดยเกษตรกรจะมีปัญหาในช่วงฤดูร้อนที่มีฝนตกน้อย และน้ำเหม็นองที่ใช่เพื่อการเกษตรมีปริมาณน้ำน้อยลง จนบางครั้งน้ำตามแหล่งน้ำธรรมชาติเกิดการแห้งขอดในช่วงฤดูแล้ง ทำให้เกิดความเสียหายต่อเกษตรเกษตรกรที่ต้องใช้น้ำในการเพาะปลูกพืชผลทางการเกษตร ซึ่งเกษตรกรเคยมีการร้องเรียนกับทางเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลว่า ให้เสนอกับทางอำเภอให้ช่วยทำฝายเพื่อแก้ปัญหาดินขาดแคลนน้ำเพื่อการเพาะปลูกในช่วงหน้าแล้ง ซึ่งก็มีการดำเนินการแก้ปัญหานี้โดยการสร้างฝาย แต่เป็นฝายไม้เมื่อถึงหน้าฝนมีปริมาณน้ำมากก็ทำให้ฝายที่สร้างด้วยไม้พังลง จึงเป็นการช่วยแก้ปัญหานี้ได้เพียงชั่วคราวเท่านั้น

ปัญหาเรื่องแรงงาน พบว่า เกิดการแย่งแรงงานกัน โดยจะมีการเสนอค่าจ้างให้สูงกว่า ซึ่งมักเกิดขึ้นในช่วงฤดูกาลเก็บเกี่ยวผลผลิต ซึ่งบางครั้งเกษตรกรมีจำนวนแรงงานไม่เพียงพอ จากการที่สมาชิกในครัวเรือนออกไปรับจ้างในพื้นที่อื่น ทั้งในอำเภอใกล้เคียงและในตัวเมืองเชียงใหม่ เพื่อแก้ปัญหาในเรื่องรายได้ที่ไม่พอเพียง เนื่องจากรายได้ที่ได้จากการทำการเกษตรจะได้เพียงปีละครั้ง หรือรายได้ที่ได้เป็นผลผลิตทางการเกษตรมากกว่าในรูปของเงิน แต่การดำรงชีวิตต้องอาศัยเงินเป็นตัวกลางในการได้มาของสิ่งของเครื่องใช้อย่างอื่นตามที่ต้องการ จึงเป็นสาเหตุที่ต้องกู้ยืมและเป็นที่มาของปัญหาหนี้สินที่เกิดขึ้น และในบางครั้งที่เกษตรกรประสบกับปัญหาความเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นโดยกะทันหัน ทำให้จำนวนแรงงานในครัวเรือนลดลงและเกิดผลกระทบกับครอบครัวที่มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนน้อย ทำให้เกษตรกรบอกว่า เป็นหนี้ที่เกิดจากการเจ็บป่วย

ข้อเสนอแนะของเกษตรกร คือ อยากได้คำแนะนำในเรื่องการปลูกหญ้าแฝกในการป้องกันดินพังทลาย และต้องการความรู้ทางด้านการเกษตรในเรื่อง การปรับปรุงสภาพความอุดมสมบูรณ์ของดิน โดยที่ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงเหมือนกับการซื้อปุ๋ยเคมีมาปรับปรุงดินอย่างปัจจุบัน การปลูกพืชหมุนเวียนเพื่อปรับปรุงดิน การใช้วิธีการกำจัดศัตรูพืช โดยที่ไม่เกิดผลกระทบกับสิ่งแวดล้อม ความรู้เรื่องการทำปุ๋ยหมักจากมูลสัตว์หรือเศษซากพืชที่เหลือจากการเก็บเกี่ยวในแปลงปลูก และเหลือจากการคัดเลือกผลผลิตที่นำไปจำหน่าย ที่ปัจจุบัน นำไปใช้เป็นอาหารหมูเพียงอย่างเดียว เกษตรกรบางส่วนแนะนำว่าถ้าต้องการรายได้ที่เพิ่มขึ้นให้ปลูกพืชที่ทางบริษัทต่าง ๆ ที่ทำการส่งเสริมให้เกษตรกรปลูก โดยมีการลงทุนให้ก่อนทั้งเมล็ดพันธุ์พืช ปุ๋ย - ยา ที่จำเป็นจะต้องใช้ในการเพาะปลูก เช่น ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และผักกาดขาว เป็นต้น

2) ด้านสังคม

ปัญหาการทะเลาะวิวาทในช่วงที่มีเทศกาลหรืองานเลี้ยงที่จัดขึ้นตามประเพณี พบว่า วัยรุ่นมีการทะเลาะวิวาทกันหลายครั้ง บางครั้งมีการใช้อาวุธทำร้ายร่างกายกัน โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นที่ออกไปรับจ้างยังพื้นที่อื่นแล้วกลับบ้านเพื่อมาเที่ยวในช่วงเทศกาลต่างๆ มักทะเลาะวิวาทกันเป็นประจำปัญหายาเสพติด พบว่า มีการลักลอบนำยาเสพติดมาขายในหมู่บ้าน และการลักลอบปลูกฝิ่นของคนในพื้นที่ บริเวณป่าใกล้กับชายแดนพม่า ซึ่งบางคนบอกว่าปลูกเพื่อนำมาใช้เป็นยารักษาโรคมามเจ็บป่วย ตามที่มีการใช้กันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ปัญหาการลักขโมย พบว่า เกษตรกรบางคนได้รับความเดือดร้อนจากการที่ถูกลักขโมยวัว ซึ่งไม่รู้ว่าจะแก้ปัญหาได้อย่างไร เมื่อไปขอความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ทหารหรือตำรวจก็ไม่ได้รับความช่วยเหลือ จนบางครั้งเกษตรกรต้องทำใจว่าถ้าไปบอกเรื่องก็เจ็บหายไปเหมือนเดิม ปัญหาในเรื่องน้ำอุปโภคบริโภคในครัวเรือนที่เกษตรกรส่วนใหญ่ประสบกับปัญหาน้ำไม่ไหลเป็นประจำ ทำให้เกิดความเดือดร้อน

ข้อเสนอแนะของเกษตรกร คือ น่าจะมีกฎหรือข้อบังคับที่เข้มงวดและจริงจังสำหรับผู้สร้างความสะดวกอื่นให้กับผู้อื่น และเกษตรกรเห็นว่าปัจจุบันยาเสพติดกลับมาแพร่ระบาดอีกครั้ง หลังจากที่เคยลดน้อยลงไป เพราะว่ามีเจ้าหน้าที่ทหารเข้ามาช่วยแก้ไข ทั้งในเรื่องจับผู้ขาย โครงการเลิกยาเสพติดสำหรับผู้เสพที่หากมีการแจ้งเจ้าหน้าที่ว่ามีบุคคลใดติดยาเสพติด โดยจะให้เข้าร่วมในโครงการของทหารซึ่งทำให้จำนวนผู้เสลดน้อยลง แต่ตอนนี้เมื่อไม่มีโครงการก็ทำให้มีการแพร่ระบาดของยาเสพติดมากขึ้น และอยากให้มีการห้ามหรือการลงโทษผู้ที่ก่อเหตุทะเลาะวิวาทอย่างจริงจังและเด็ดขาด ส่วนการแก้ไข ปัญหาน้ำขาดแคลน เกษตรกรเสนอให้มีการสร้างแท็งก์น้ำในหมู่บ้าน

3) ด้านสิ่งแวดล้อม

เกษตรกรมีความเห็นว่าเกิดปัญหาเรื่องการลักลอบตัดไม้กับทางเจ้าหน้าที่ป่าไม้บ่อยครั้ง เนื่องจากเกษตรกรเองบางครั้งมีความจำเป็นที่ต้องใช้ไม้ในการปลูกสร้างที่อยู่อาศัยหรือทำไม้ฟืน จะแก้ปัญหาโดยซื้อปูนมาสร้างบ้านเรือนก็ไม่มีเงินพอ พื้นที่ทำการเกษตรมีปัญหาเกี่ยวกับทางเจ้าหน้าที่ป่าไม้ที่ห้ามเกษตรกรขายพื้นที่ทำการเกษตร โดยการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวน

ข้อเสนอแนะ อยากให้เจ้าหน้าที่ป่าไม้เข้าใจว่าการที่เกษตรกรตัดไม้เพราะมีความจำเป็นต้องใช้เฉพาะในครัวเรือน ไม่ได้ตัดเพราะนำไปจำหน่าย และเกษตรกรบางส่วนไม่ทราบว่าจะแก้ปัญหาอย่างไรจึงไม่มีข้อเสนอแนะ ส่วนปัญหาพื้นที่ทำการเกษตรถูกไล่ที่ ต้องการให้เจ้าหน้าที่โครงการหลวงจัดสรรพื้นที่หรือคุยกับทางเจ้าหน้าที่ป่าไม้ เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาขึ้นอีก

4) ด้านอื่นๆ

ปัญหาเรื่องไม่มีพื้นที่ทำการเกษตร โดยเฉพาะคนที่เพิ่งย้ายเข้ามาตั้งบ้านรกรากบ้านเรือนอยู่ในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแกน้อยในช่วงระยะเวลา 2 ปีที่ผ่านมา เนื่องจากไม่สามารถทำการจับจองพื้นที่ว่างเปล่าที่เป็นที่รกร้างได้ เหมือนในอดีต ต้องเช่าหรือยืมพื้นที่การเกษตรจากผู้อื่น พื้นที่ทำการเกษตรถูกทางเจ้าหน้าที่ป่าไม้ไล่ที่เนื่องจากการบุกรุกพื้นที่ป่า เกษตรกรบางรายมีปัญหาในเรื่องไม่มีบ้านเลขที่ ครอบครัวยังไม่มีการจดทะเบียนบ้านเลขที่ ไม่มีบัตรประชาชนคนไทย ทั้งที่เกิดในพื้นที่หรืออยู่มานานแล้วแต่ไม่มีเงินที่จะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการทำบัตรประชาชนจำนวนหลายบาทที่ทางผู้ที่ต้องรับรองในการทำบัตร คือ ผู้ใหญ่บ้าน บอกว่าต้องจ่ายให้กับทางอำเภอถึงจะสามารถทำบัตรให้ได้ เนื่องจากมีหลายขั้นตอนจึงต้องใช้เงินจำนวนมาก

ข้อเสนอแนะ ของเกษตรกรคืออยากให้ทางเจ้าหน้าที่จัดแบ่งพื้นที่ที่สามารถทำการเกษตรให้กับคนที่ไม่มีพื้นที่ทางการเกษตร และช่วยเหลือดำเนินการเรื่องบัตรประชาชน โดยที่ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายจำนวนมาก

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved